

BRUSSEL HOEK ANJELIEREN- KOOLSTRAAT ERFGOEDNOTA

COLOFON

Monument:

Hoek Anjeliërsenstraat 5- Koolstraat 27
1000 Brussel

Status:

Opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed Brussel
Anjeliërenstraat 5 (huidig huisnummer Koolstraat 27) maakt deel uit van de bescherming van het Martelaarsplein dd. 10 juni 1963

Opdrachtgever:

Vlaamse Overheid
Afdeling Bouwprojecten
Team Studie en Coördinatie
Projectleider Studie en Coördinatie ir. arch. Paulien Herbots

Restauratiearchitect:**Studio Roma bv**

Abdij Vlierbeek 7
3010 Kessel-Lo
Ir. arch. Marc Vanderauwera & ir. arch Inge Belis

Onderzoek:

FENIKX bv
Frederik Burvenichstraat 171/bus 002, 9050 Gentbrugge
Tl: 0472/ 9400 14, T2: 0486/202228
E-mail: fenikx@skynet.be
Website: www.fenikx.be
Onderzoekers: Ann Verdonck & Marjolein Deceuninck

Termijn van het onderzoek:

Juni 2025

Kaftillustratie:

Historische foto van de hoek met de Anjeliërenstraat en de Koolstraat (© Collectie Bouwkundige Erfgoed, ca. 1980)

© Fenikx bv

Alle afbeeldingen zijn eigendom van Fenikx bv, tenzij anders vermeld.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Fenikx bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1. INLEIDING	5
<hr/>	
2. ICONOGRAFISCH ONDERZOEK	7
<hr/>	
2.1. Methodologie	7
2.2. Resultaten van het onderzoek	7
2.3. Conclusie van het onderzoek	23
3. ONDERZOEK IN SITU	25
<hr/>	
3.1. Methodologie	25
3.2. Resultaten van het onderzoek	25
3.2.1. Gevel kant Anjeliensenstraat	25
3.2.2. Gevel kant Koolstraat	28
4. AANBEVELINGEN	30
<hr/>	
5. BIJLAGEN	31
<hr/>	
5.1. Aanduiding kleursonderingen op plan	31
5.2. Technische fiches kleurhistorisch onderzoek	32

1. INLEIDING

Ingenieur en stadsarchitect Claude Fisco (1736-1825) werd aangesteld door het stadsbestuur om een project te maken voor het Martelaarsplein en de gevels. Samen met de definitieve plannen werden in 1774 de bouwvoorschriften opgesteld voor de gebouwen langs het plein, de zogenaamde *Generaele Conditien*.¹

In de *Generaele Conditien* van 17 juni 1774 werden de fundering, riolering, opbouw, Dorische bouworde, afwatering, details, materialen, afwerkingen, enz. ondubbelzinnig beschreven om 'regulariteyt' en 'gelijkformigheyt' van het ensemble te garanderen.²

De gebouwen werden opgetrokken in witsteenmetselwerk voor de sokkels en baksteenmetselwerk voor de delen boven de sokkels. De baksteen werd bepleisterd en geschilderd, de witsteen werd enkel geschilderd. Verder werden hoogwaardige materialen voorgeschreven zoals blauwe steen voor de dorpels, eikenhout voor het schrijnwerk en zwarte leien voor de bedaking. Ook de gevelafwerking en het schrijnwerk werd gedetailleerd: *'Alle de gevels op deser wijze behoorelijck uijtewerckt sijnde, sullen deselve uniformtlijck afgeset ende bepleckt moeten worden ende voorders, tot conservatie der battimenten ende behoudenisse geschildert worden in olijverwe van assche grouw ende de deuren ende vensters van perele couleur sulck dat allen der huysen ende facadens der voorschreve plaetse een aengeneam ende gelijkformig aensien soude verthoonen en ingevalle dat eenigh suleks soude weigeren te doen het jaer near de voltreckinge van hunne façade, sal het selve ten koste der proprietarissen wegens dese stadt gedaen worden.'*³

Het gebouw op de hoek van de Koolstraat en de Anjelierenstraat maakt deel uit van het bescherming van het Martelaarsplein. De gevels en bedakingen van de gebouwen aan dit plein werden beschermd als monument op 10 juni 1963 omwille van hun historische en artistieke waarde. Het pand aan de Kolenstraat n° 27 gelegen op perceel nr. 698b (06 a 14 ca), eigendom van de *N.M. Usines de Keyn Frère* is opgenomen in dit besluit. Op 21 november 1975 breidde de bescherming uit voor sommige gebouw gelegen nabij het Martelaarsplein. Voor het gebouw in de Koolstraat n° 27 wordt de bescherming gespecificeerd en beperkt tot *'uitsluitend de gevel welke uitgaat op de Anjelierenstraat'*.⁴

Fenikx bv heeft een gedetailleerde bouwhistorische studie uitgevoerd van dit hoekpand (archiefonderzoek en in situ observaties). Daarbij werd ingegaan op de impact van de verbouwing van dit bouwwerk,

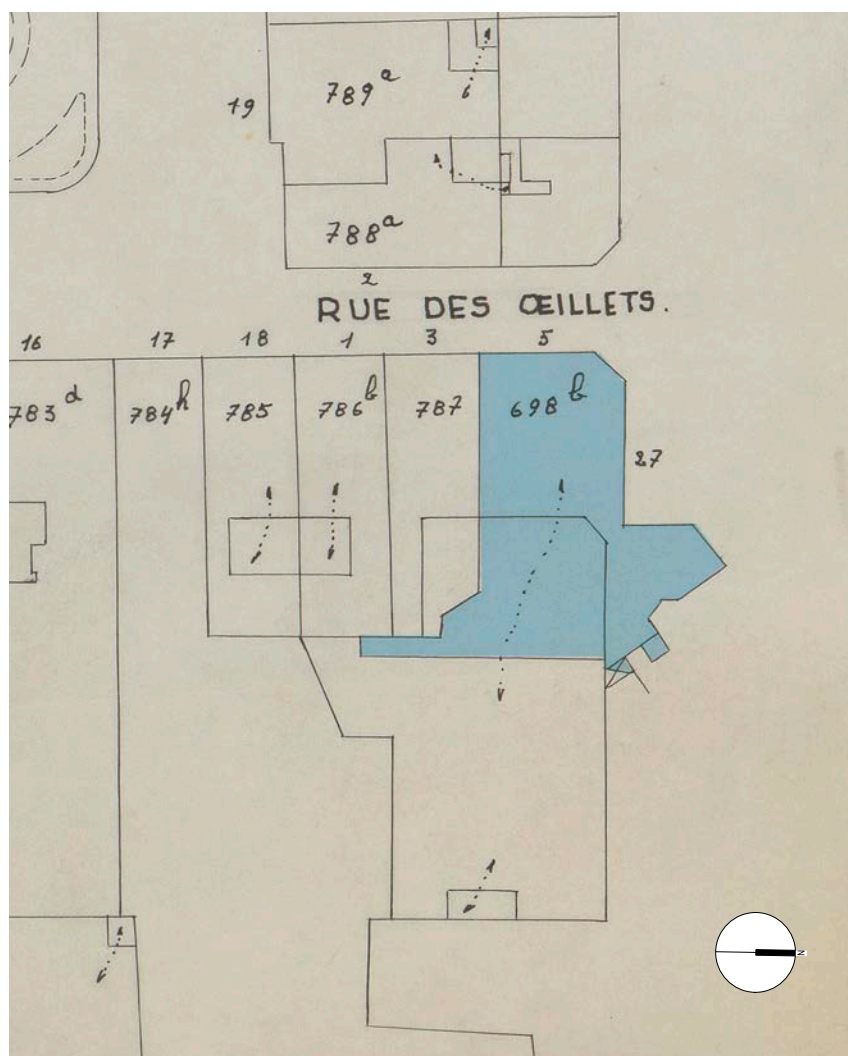
1. SAB, Sectie Historisch Archief, bundel 503, *Generaele Conditien* van 17 juni 1774.

2. SAB, Op. cit. *Generaele Conditien* van 17 juni 1774.

3. SAB, Op. cit. *Generaele Conditien* van 17 juni 1774.

4. Koninklijk Besluit van 21 november 1975, geraadpleegd via https://doc.patrimoine.brussels/REGISTRE/AG/004_008.pdf, laatst geraadpleegd op 25 juni 2025.

de aanpak van de beschermde geveldelen (vlakke en afgeschuinde zijde) en het dak van dit volume. Verder werd het niet beschermde poortgebouw bestudeerd op basis van archiefdocumenten.

Detail van bij het beschermingsdossier uit 1963 met aanduiding van de te onderzoeken zone: Anjelierestraat n° 5 & Koolstraat n° 27

Huidig stratenplan met aanduiding van de te onderzoeken zone: Koolstraat n° 27. Op n° 35 situeert zich het kantoorgebouw uit 1990

2. ICONOGRAFISCH ONDERZOEK

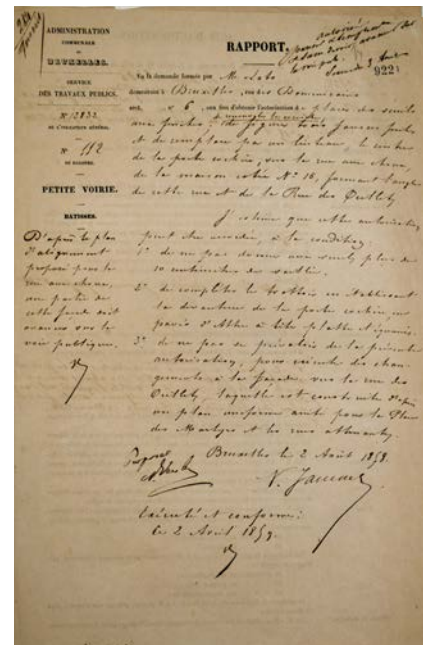
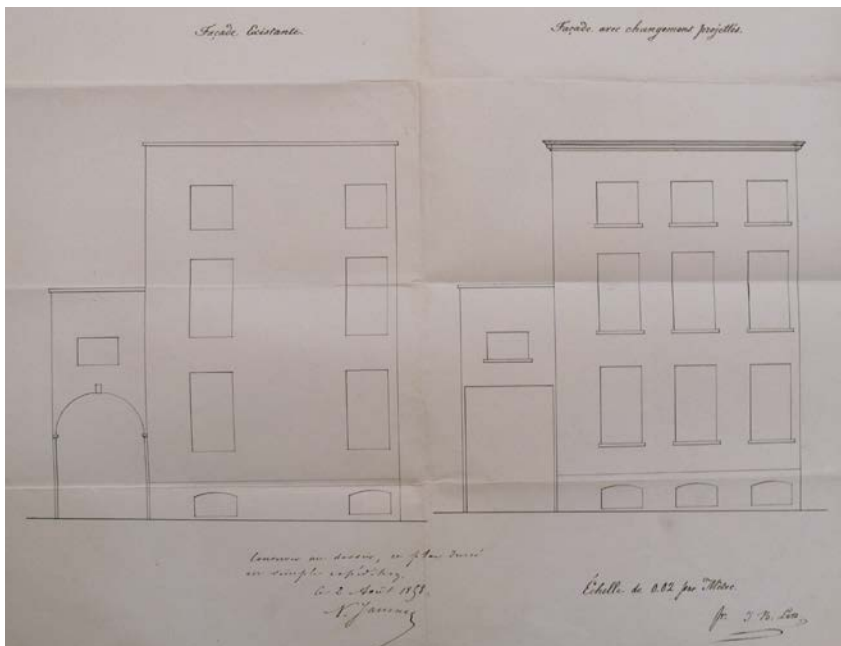
2.1. Methodologie

De bouwgeschiedenis van het hoekgebouw in de Anjelierenstraat n° 5 en Koolstraat n° 27 is gedocumenteerd op basis van gericht historisch-archivalisch onderzoek. Hiervoor werden onder meer de relevante dossiers in het Documentatiecentrum Urban Brussels (DOC)¹ en het Stadsarchief van Brussel (SAB)² geraadpleegd. Aanvullend zijn beeldbanken gescreend (KIK-IRPA, de Collectie Inventaris Bouwkundig Erfgoed, historische luchtfoto's van BruCiel, etc.). Verder voerde Fenikx een erfgoedstudie uit van het Martelaarsplein in 1919 en een kleurhistorisch onderzoek van de Anjelierenstraat n° 3 in 2020 waarvan nuttige informatie werd gebruikt.³

2.2. Resultaten van het onderzoek

De oudste vergunning die betrekking heeft op de poortdoorgang van het bouwwerk langs de Koolstraat n° 27 dateert uit **1866** en betreft het wijzigen van de rondboog van de poort naar een latei en nog enkele andere aanpassingen aan de gevel: "*placer des seuils aux fenêtres, de renouveler la corniche, de figurer trois fausses fenêtres et de remplacer par un linteau le cintre de la porte cochère (...)*"⁴

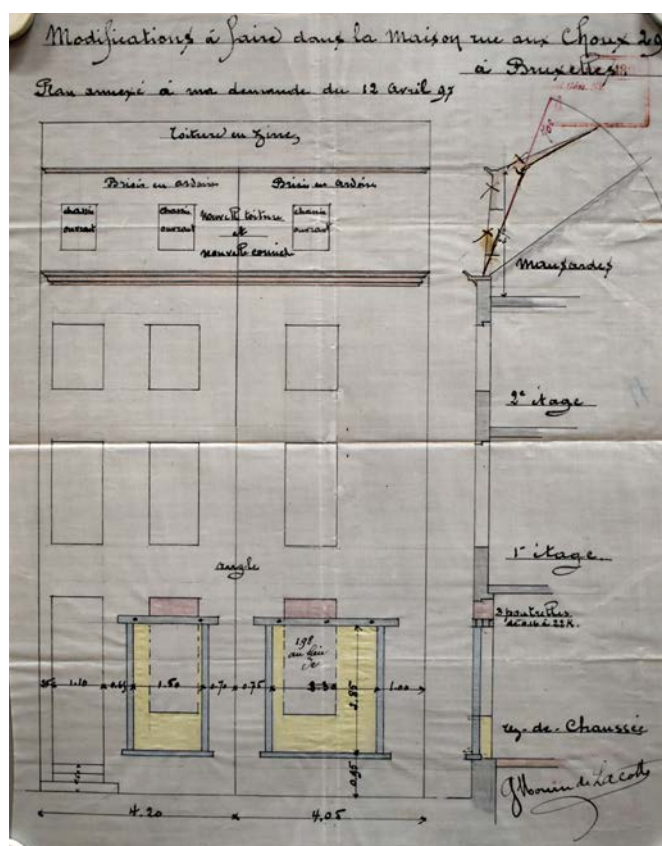
Bouwvergunning Koolstraat n° 27 dd. 1866 (SAB, TP 9221)

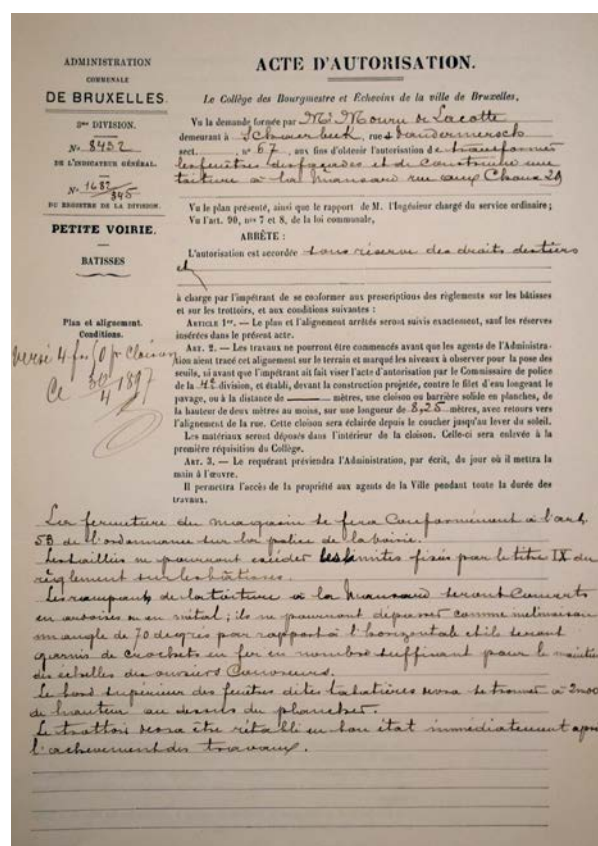
1. DOC, dossier n° BXL 20108, Immeuble Rue aux Choux 27-47, 1972, dossier n° BXL 2043-0026, Martelaarsplein - Îlot 12 (Koolstraat 27-39 en Anjelierenstraat 5) en dossier KCML BLX20623, 1988-1990, Martelaarsplein - Îlot 12 (Koolstraat 27-39 en Anjelierenstraat 5).
2. SAB, TP 9211-1835, TP 9221- 1858, TP 49550-1866, TP 48915-1897, TP48914-1903, TP33974-1928, TP 41401-1929, TP 55004-1942, TP59356-1950, TP 67971-1961, TP 88157-1983, TP96062-1989, TP96723-1990.
3. VERDONCK, A., FENIKX bvba, Brussel Martelaarsplein, Erfgoedstudie exterieur, Onuitgegeven onderzoeksrapport, Gentbrugge, 2019.
VERDONCK, A., FENIKX bvba, Brussel Martelaarsplein, Erfgoedstudie exterieur (Anjelierenstraat 3), Onuitgegeven onderzoeksrapport, Gentbrugge, 2020.
VERDONCK, A., DECEUNINCK M., *De classicistische kleuren van twee Brusselse pleinen. Een discours van authenticiteit en uniformiteit.* In: Erfgoed Brussel, n° 34, 2021.
4. SAB, TP 9221- 1858, bouwvergunning dd. 5 augustus 1858.

In **1866** diende mijnheer De Keyn, eigenaar van de *Fabrique de Couleurs, Vernis et Emaux - De Keyn Frères*, een aanvraag in om een gebouw met een verdieping op te richten in de tuin van zijn eigendom: 'pouvoir construire un bâtiment avec étage, affecté à l'usage de magasin dans le jardin de sa propriété site à l'angle de la rue aux Choux n° 15 et de la rue des Oeilletts'.⁵ Hiervan zijn geen plannen bewaard gebleven maar dit volume is aanwezig op een bouwaanvraag uit 1928 (zie p. 10).

Voor het bouwwerk gelegen aan de linkerkzijde van de poortdoorgang werd in **1897** een vergunning verleend om een mansarde toe te voegen en de configuratie van de ramen te wijzigen.⁶ De poort is hier niet ingetekend.

Geveltekening en snede van de Koolstraat n° 27 dd. 1897 (SAB, TP 48915)

Bouwvergunning Koolstraat n° 27 dd. 1897 (SAB, TP 48915)

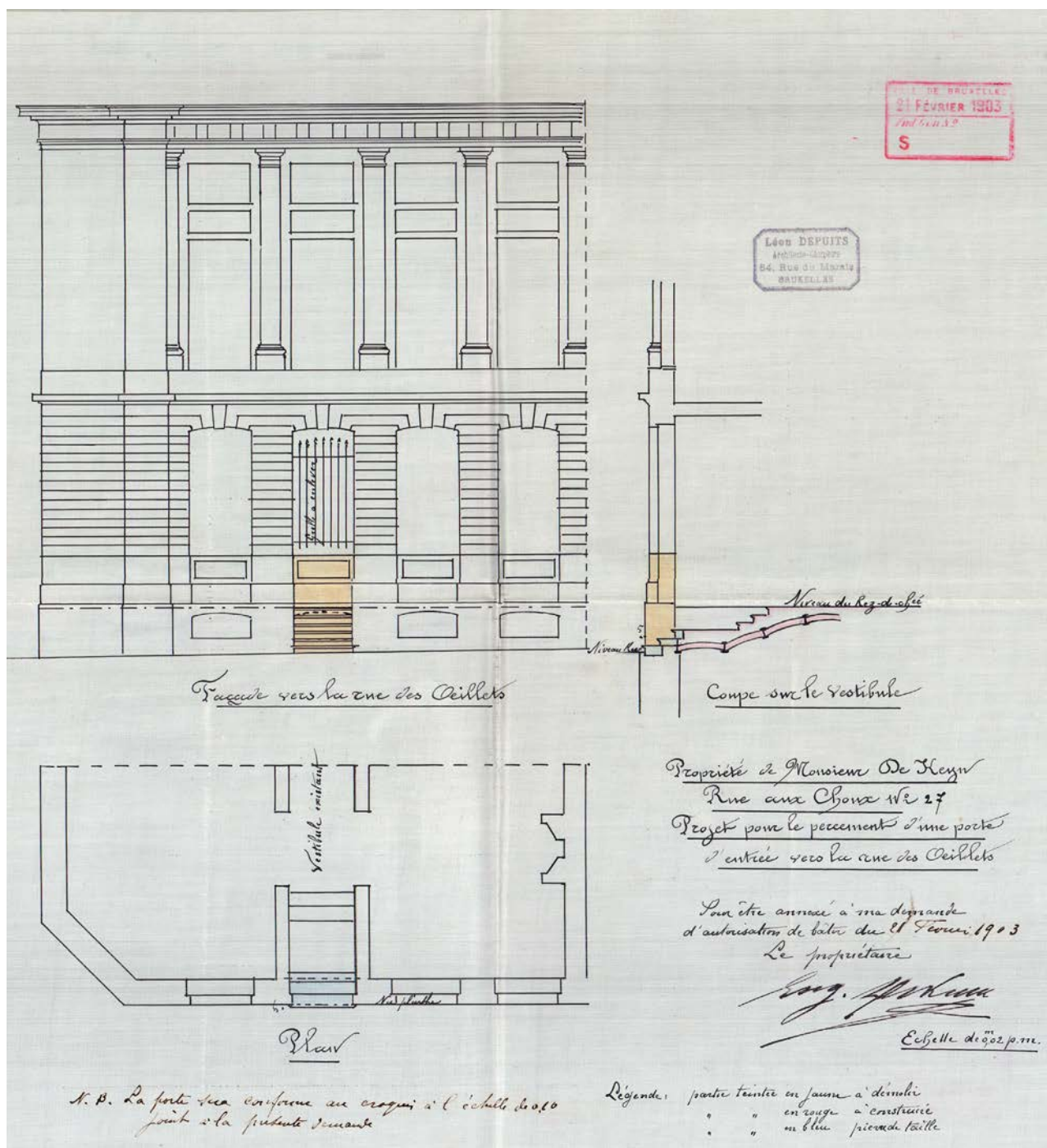
Uit **1903** is een eerste bouwvergunning bekend die betrekking heeft op de gevel in de Anjelierestraat n° 5. Deze aanvraag was opnieuw afkomstig van *De Keyn Frères*. Er werd hierbij een vergunning gegeven om een raam te transformeren naar een deur waardoor het hoekpand ontsloten werd langs de Anjelierestraat.⁷

Uit het begin van de 20ste eeuw (**1928**) werd een aanvraag teruggevonden voor de Koolstraat n° 27 om een nieuwe doorgang

5. SAB, TP 49550-1866, bouwaanvraag dd. 7 november 1866.

6. SAB, TP 48 915-1897, bouwvergunning dd. april 1897.

7. SAB, TP48914-1903, bouwvergunning dd. 11 januari 1903.

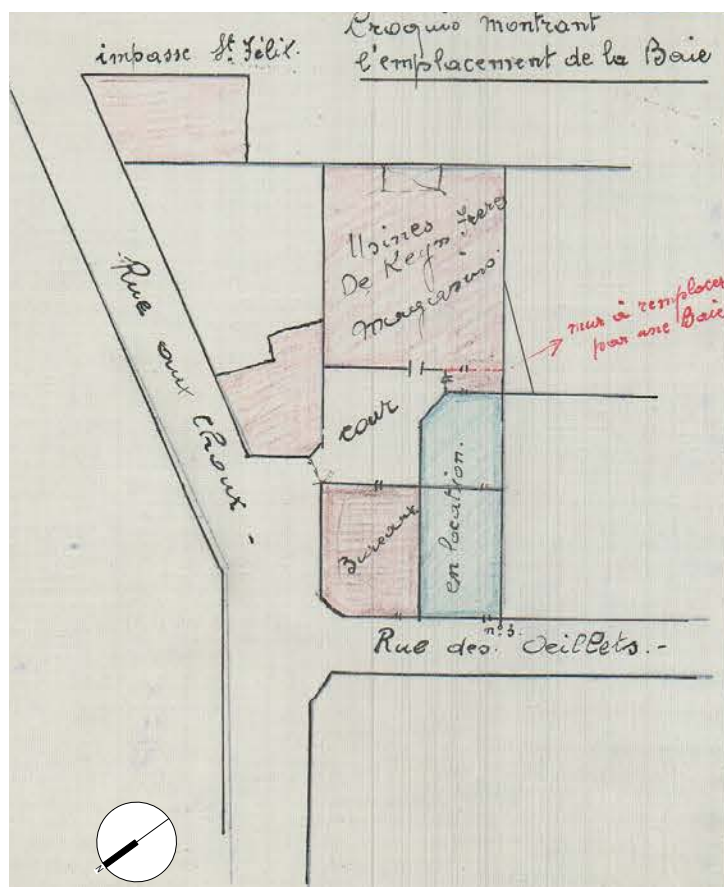
Bouwvergunning Koolstraat n° 27 dd. 1903 (SAB, TP TP48914)

te maken in het magazijn dat in 1866 werd vergund.⁸ Een jaar later, in **1929** werd nog een andere aanvraag ingediend die de inplanting van een nieuwe werkplaats beoogde in aansluiting op het magazijn.⁹ Beide aanvragen werden ook ingediend door De Keyn Frères. Aan de hand van deze inplantingsplannen wordt de configuratie van de poortdoorgang en het volume langs de Anjelierestraat op dat moment duidelijk. Op het plan uit 1928 was het pand in de Anjelierestraat voorbehouden voor de bureaus van verf fabriek De Keyn en het naastliggende pand n° 3 werd verhuurd (blauw

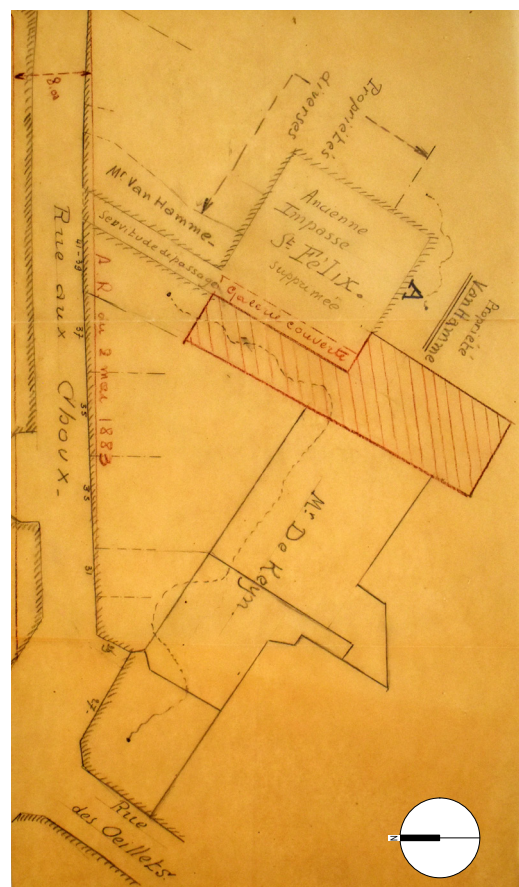
8. SAB, TP33974-1928, bouwvergunning dd. 8 juni 1928.

9. SAB, TP41401-1928-'29, bouwaanvraag dd. 29 november 1929

ingekleurd). De poortdoorgang gaf toegang tot een 'cour' en het magazijn in het binnengebied. Het inplantingsplan uit 1929 toont de nieuwe werkplaats die toegankelijk was via een erfdienstbaarheid van doorgang op de eigendom van mr. Van Hamme in de Koolstraat n° 43.

Plan bij de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1928 (SAB, TP33974)

Plan bij de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1928-'29 (SAB, TP41401)

De 18de-eeuwse plan lay-out van het pand in de Anjelierenstraat n° 5 is niet gekend maar in **1942** komt er voor de eerste maal duidelijkheid over de toenmalige indeling naar aanleiding van een vergunning voor enkele kleine interieuraanpassingen op de gelijkvloerse verdieping en een stabiliteitsingreep in de kelder.¹⁰ De deur in de Anjelierenstraat wijzigt niet, op het plan staat duidelijk 'porte remplacé par une fenêtre: modification supprimé' geparafeerd dd. 17/03/1942 en de brief bij de bouwaanvraag op p. 12 zet ook nog eens recht dat er niets gewijzigd wordt aan deze gevel.

De kelderverdieping bestond uit vier overwelfde ruimtes, bereikbaar met een trap naast de achterdeur. De gelijkvloerse verdieping werd ontsloten via de Anjelierenstraat voor het publiek en een achterdeur gaf toegang tot de koer. Rechts van de centraal gelegen inkomhal bevonden zich de bureaus van de gebroeders De Keyn en links een toonzaal en wachtruimte. Verder was er ook plaats voor een secretariaat. De verdiepingen, waar telkens vier kamers aanwezig waren, en de zolder werden bereikt via een trap in de inkomhal.

In een begeleidend schrijven bij de bouwaanvraag werd

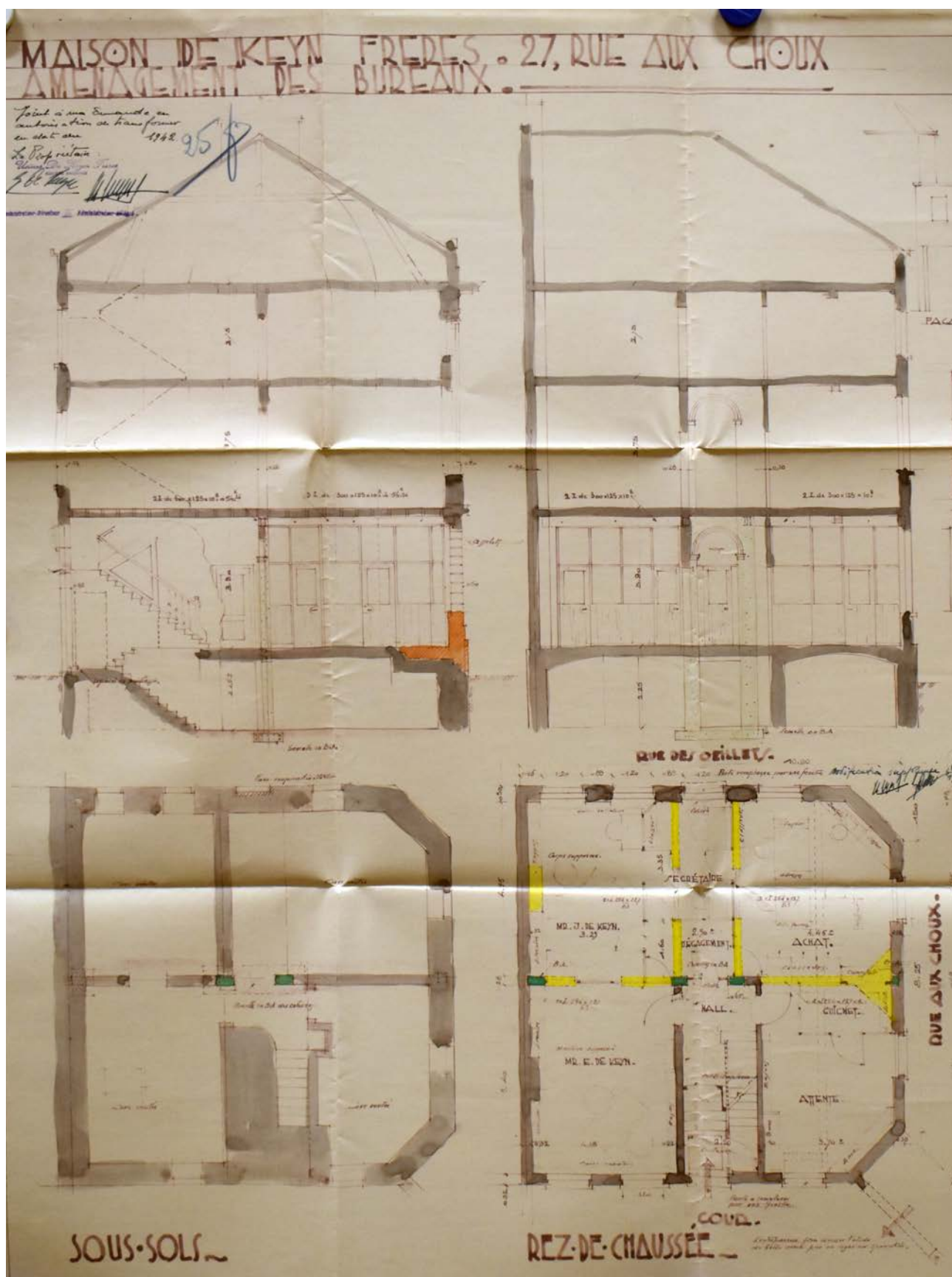

Notitie op het bouwaanvraagplan:
Porte remplacé par une fenêtre:
'Modification supprimé' geparafeerd
dd. 17/03/1942 (SAB, TP41401)

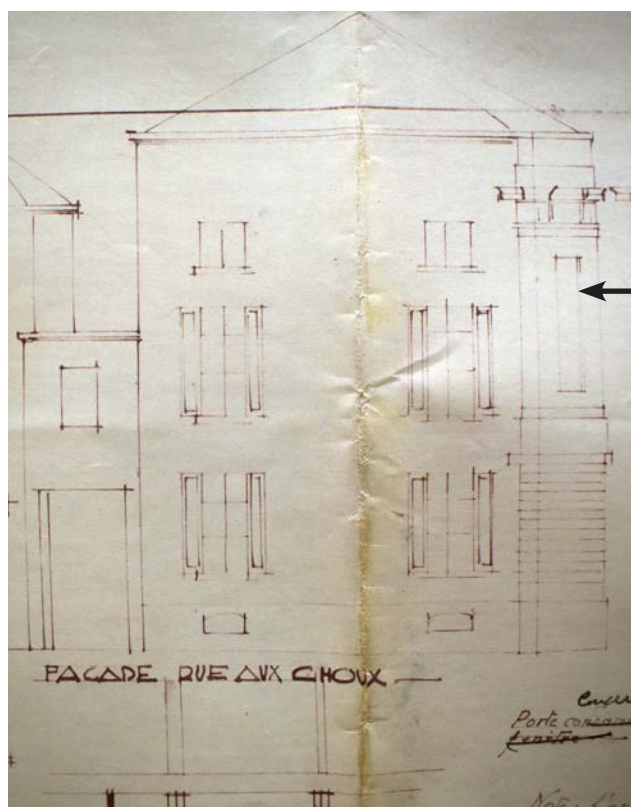
10. SAB, TP 55004-1942, bouwvergunning dd. 19 maart 1942

gespecificeerd dat er geen enkele wijziging zou gebeuren aan de gevels.¹¹ Op de gevelplannen is ook de poortdoorgang (nog zonder fronton) naar de koer van de fabriek gedocumenteerd.

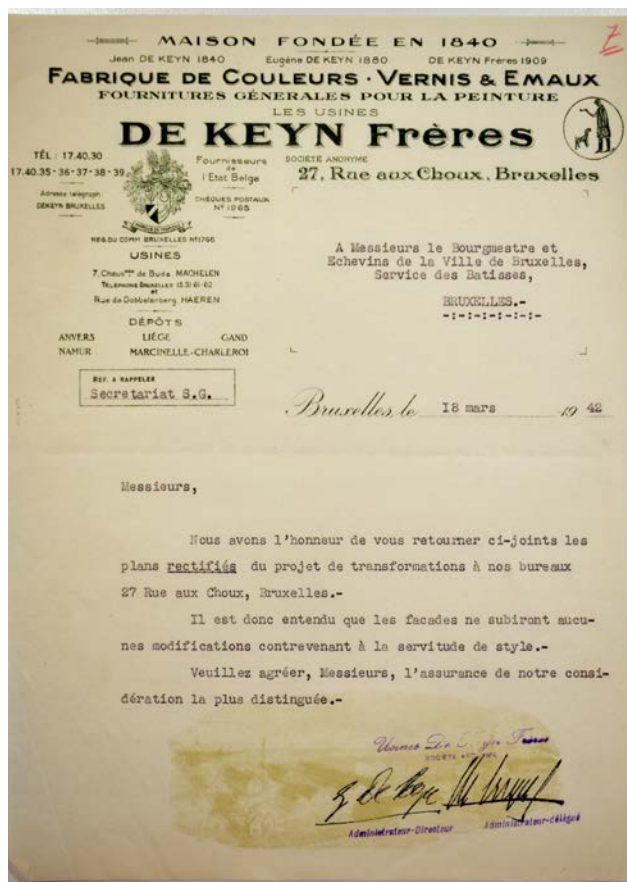
De bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1942 (SAB, TP 55004)

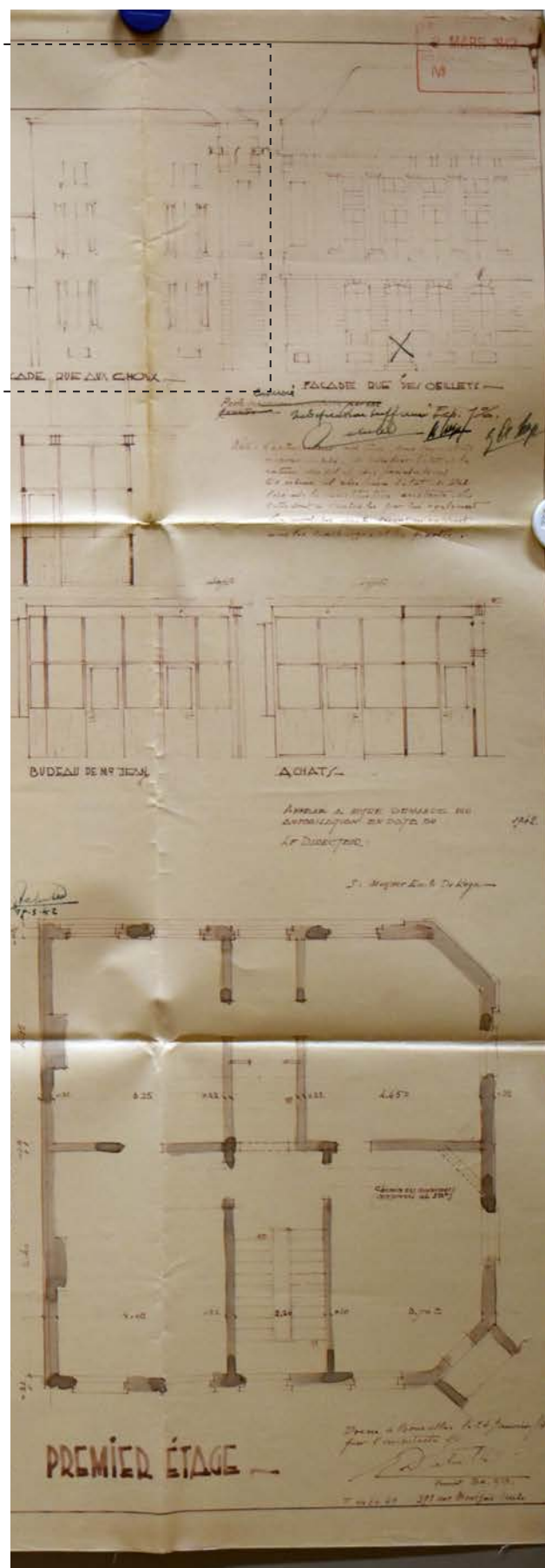
11. SAB, TP 55004-1942, brief van de firma De Keyn aan het College van Burgemeester en Schepenen dd. 18 maart 1942.

Detail van de poortdoorgang op de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1942 (SAB, TP 55004)

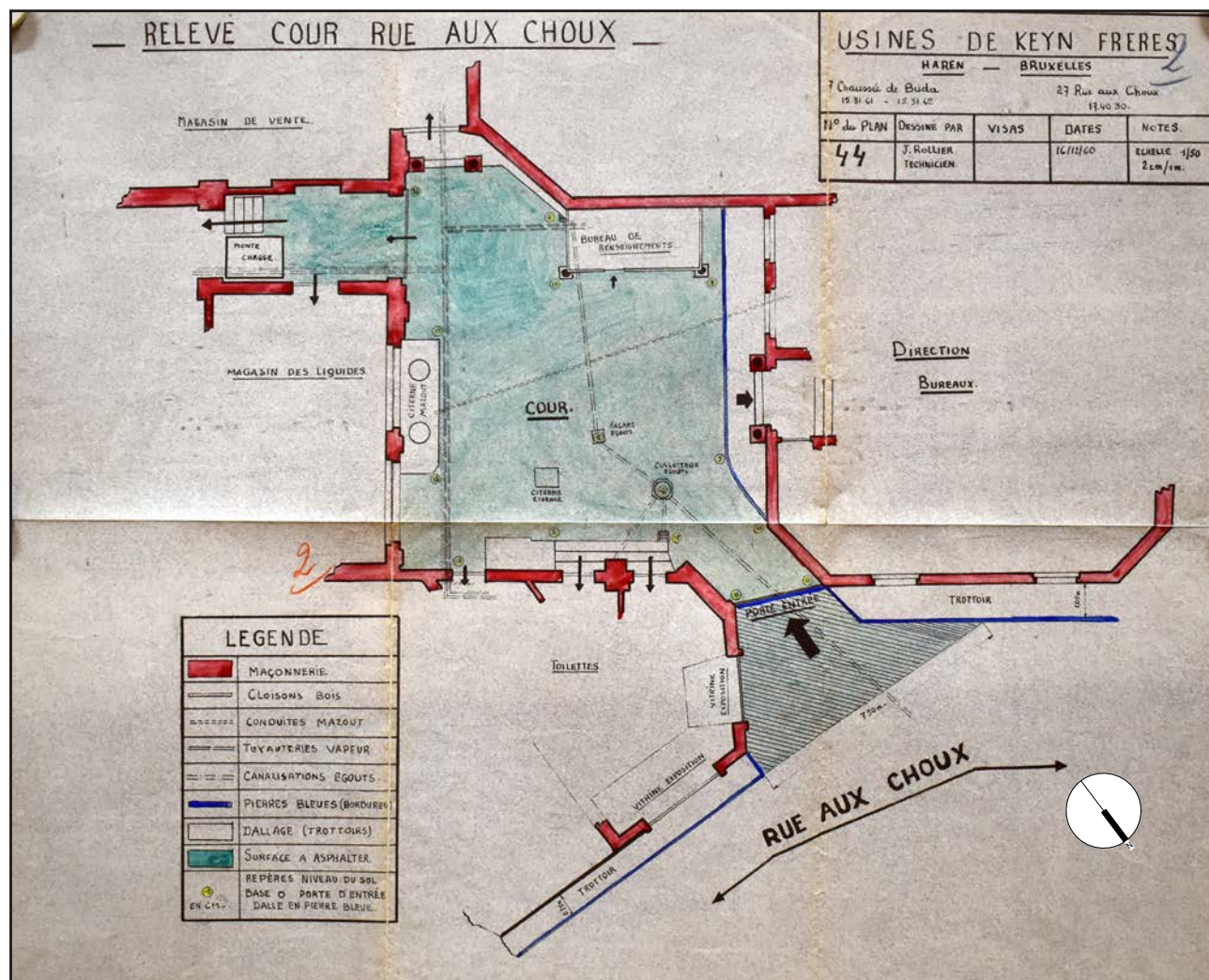

Brief bij de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1942 (SAB, TP 55004): 'Il est donc entendu que les façades ne subiront aucunes modifications contrevenant à la servitude de style.'

Plan bij de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1942 (SAB, TP 55004). Op dat moment had de poortdoorgang nog geen fronton

Een inplantingsplan bij de bouwaanvraag uit **1961** voor het asfalteren van de toegang naar de poortdoorgang en de verfwinkel langs de Koolstraat illustreert opnieuw de relatie tussen de verschillende panden.¹² Bovendien is op het plan een legende toegevoegd waardoor de gebruikte materialen (metselwerk, houten scheidingswanden, blauwe steen en dalen van het voetpad), de technieken (rioolbuizen, mazout- en stoomleidingen) en enkele herstellingen van de bevloering duidelijk worden.

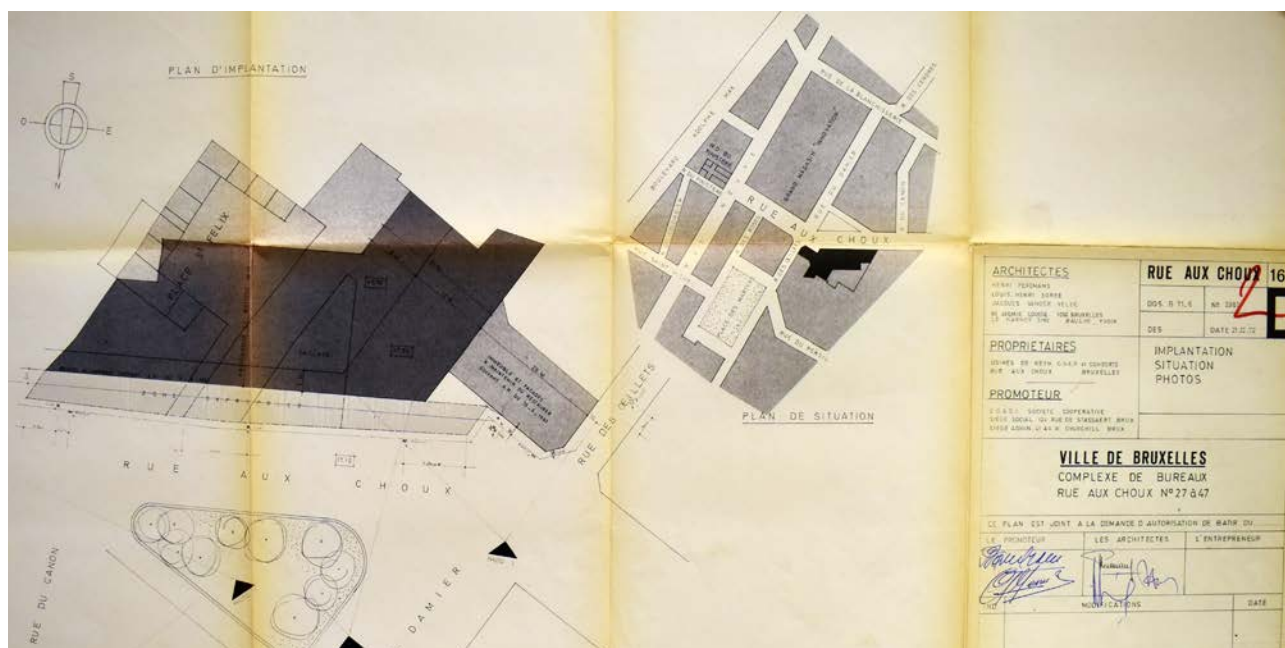

Plan bij de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27 dd. 1961 (SAB, TP TP 67971)

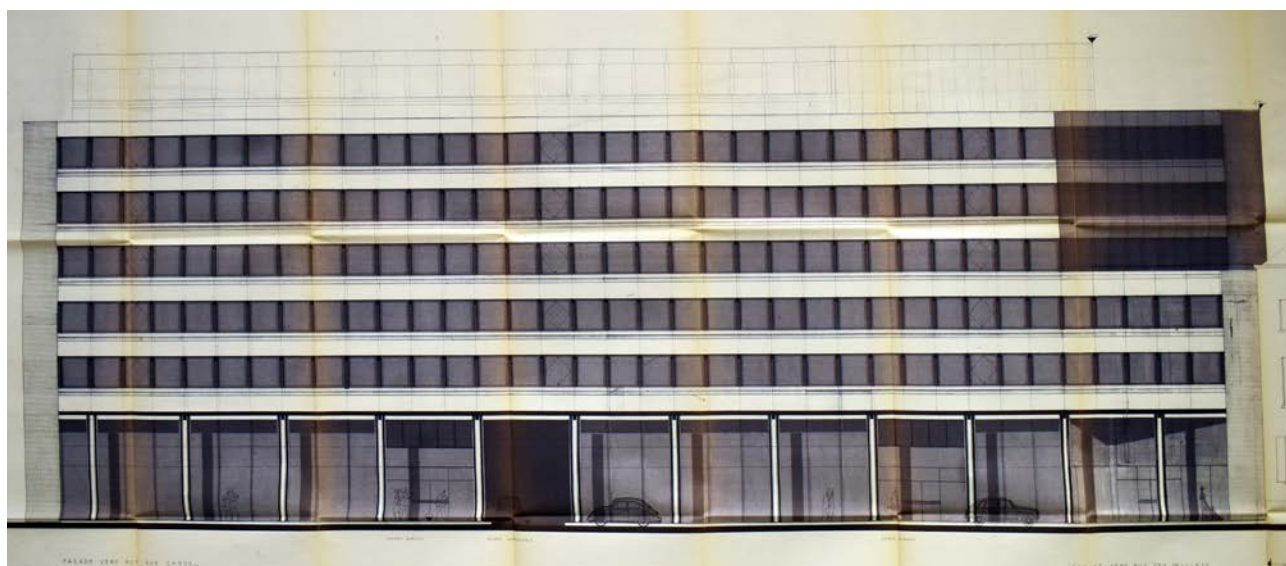
Hoewel de verffabriek (binnengebied), de winkel (Koolstraat n° 27) en de bureaus (Anjelierestraat n° 5) van de gebroeders De Keyn nog tot eind jaren 80 actief bleven, werd in **1972** een vergunning gevraagd door bouwpromotor 'Société Coopérative C.O.G.E.I.' in opdracht van de De Keyn Frères voor de bouw van een 'complexe immobilier pour bureaux' in de Koolstraat n° 27 tot 47, naar ontwerp van architect Henri Peremans.¹³ Deze vergunning werd goedgekeurd maar het bouwwerk werd nooit gerealiseerd.

12. SAB, TP 67971-1961, bouwaanvraag dd. 17 januari 1961.

13. DOC, Dossier Koolstraat 27 tot 47, vergunningsaanvraag dd. 22 december 1972.

Inplantingsplan bij de bouwaanvraag voor de Koolstraat n° 27-47 dd. 1972 (DOC, Dossier Koolstraat 27 tot 47)

Tekening van de gevel langs de koolstraat van het bureaucomplex dd. 1972 (DOC, Dossier Koolstraat 27 tot 47)

In de collectie *Inventaris Bouwkundig Erfgoed* zijn enkele historische foto's bewaard uit ca. **1980** die de hoek Koolstraat-Anjelierestraat documenteren. De poortdoorgang draagt de datum 1840 en is voorzien van een driehoekig fronton dat nog niet aanwezig was op de geveltekening uit 1942. De deur in de Anjelierestraat is ondertussen opnieuw aangepast naar een raam maar van deze interventie is geen bouwaanvraag teruggevonden (dit gebeurde na 1942 en voor 1980).

De Keyn ging samen met Trimetal en Interpaint en diende in **1983** een aanvraag in om de gevels langs de Koolstraat te voorzien van een bijzonder kleurige reclameschildering.¹⁴ De vergunning hiervoor werd geweigerd maar bij de aanvraag waren twee foto's aanwezig van de bestaande toestand anno 1983.

14. SAB, TP88157-1983, bouwaanvraag dd. 14 februari 1983.

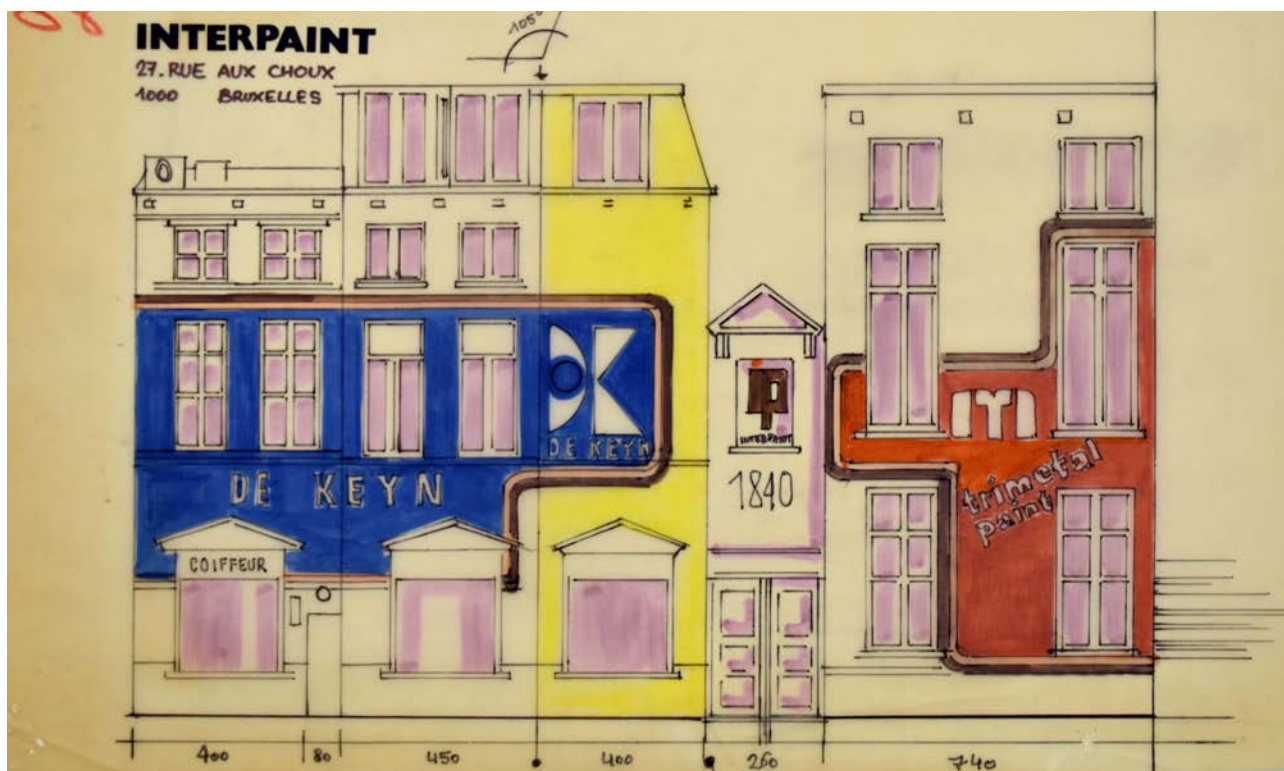
Historische foto van de hoek met de Anjelierestraat en de Koolstraat (© Collectie Bouwkundige Erfgoed, ca. 1980)

Historische foto van de hoek met de Anjelierestraat en de Koolstraat (© KIKI-IRPA n° M156635, 1980)

Twee foto's bij de bouwaanvraag uit 1983 (SAB, TP88157)

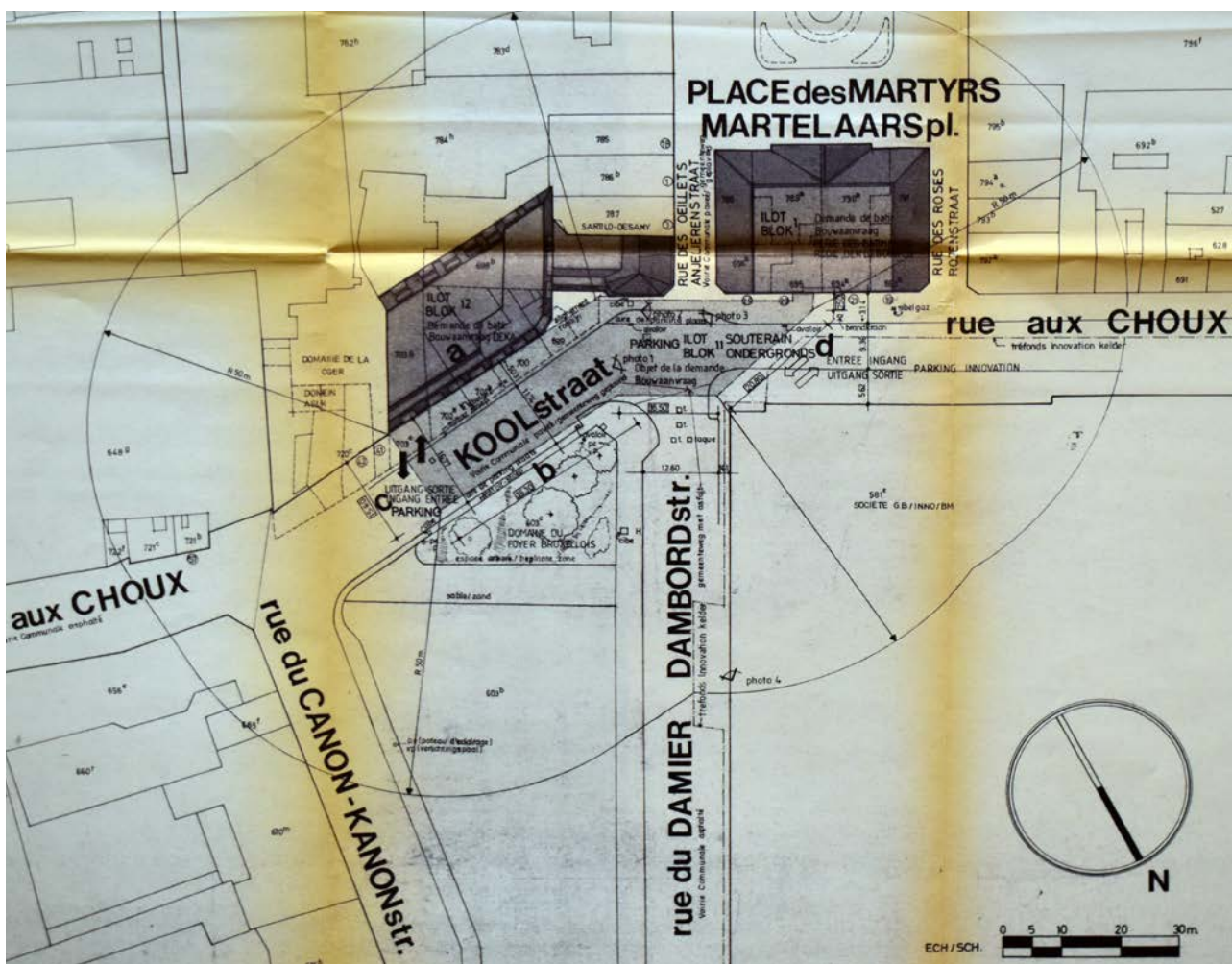
Ingekleurd gewaagd voorstel bij de geweigerde bouwaanvraag uit 1983 (SAB, TP88157)

In **1989** werd een aanvraag gedaan voor de bouw van een parking in de Koolstraat-Dambordstraat-Anjelierenstraat. Dit bouwdoossier is aanwezig in het stadsarchief van Brussel maar van de bouwaanvraag van het kantoorgebouw boven de parking is echter nergens een dossier teruggevonden. De vergunning voor de parking werd aangevraagd door *Immobiliere Deca s.a.* en op het inplantingsplan is het kantoorgebouw reeds ingetekend.¹⁵ Naar aanleiding van de constructie van de parking werden in 1989 enkele foto's van de bestaande toestand toegevoegd bij het dossier.

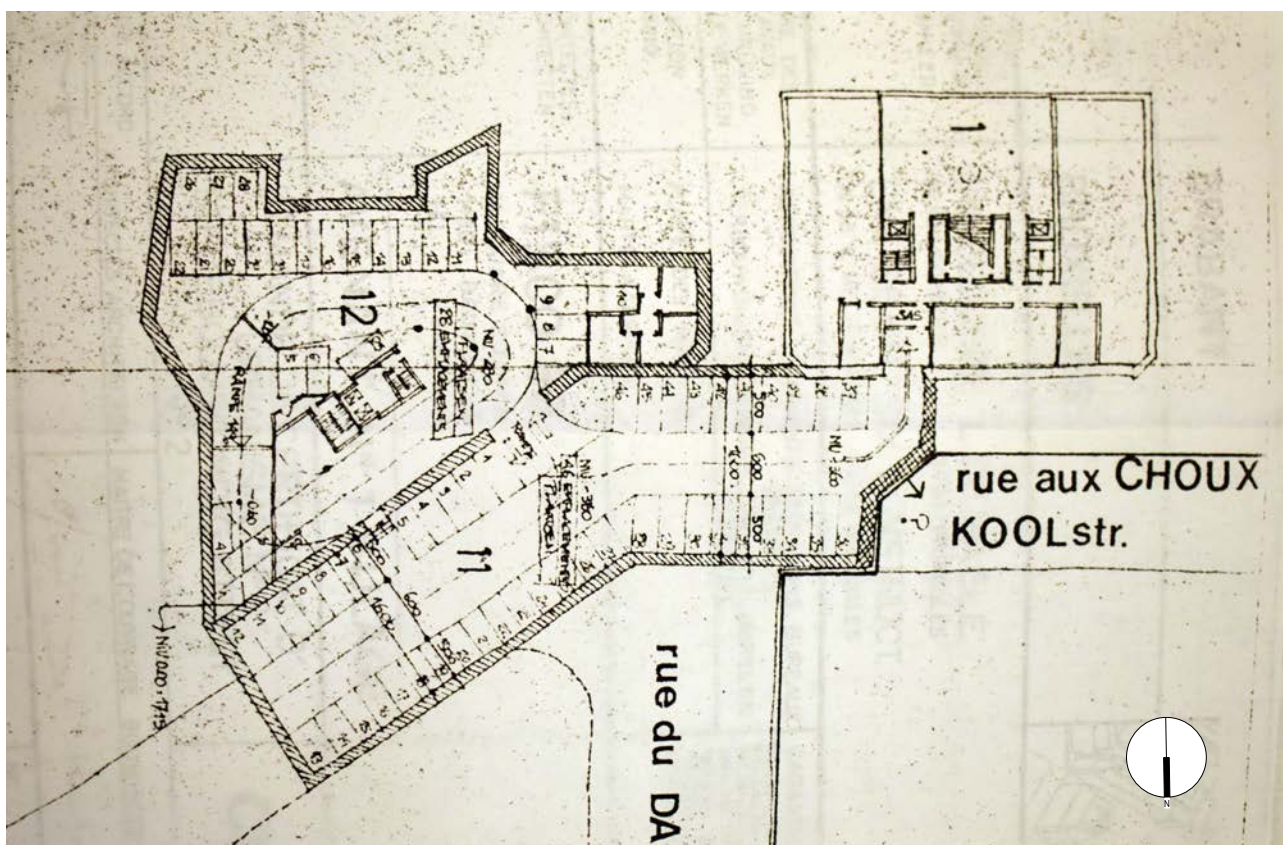
Foto n° 4 uit het bouwaanvraagdossier van 1989 (SAB TP96062)

15. SAB, TP96062-1989, bouwaanvraag voor het bouwen van een ondergrondse parking dd. 16 november 1989.

Inplantingsplan van de ondergrondse parkeergarage uit 1989 (SAB, TP96062)

Grondplan van de ondergrondse parkeergarage uit 1989 (SAB, TP96062)

In september **1990** woedde een hevige brand waardoor het hoekpand in de Anjelierenstraat n° 5 zwaar beschadigd werd. Ook het dak van het naastliggende pand op n° 3 werd aangetast en het restauratiedossier van dit pand bevat enkele foto's die de toestand na de brand documenteren.¹⁶

Foto van de toestand na de brand in 1990 (SAB, TP96723)

Tot slot werd nog een laatste dossier teruggevonden uit **1989-91** dat duidelijkheid schept over de aanpak van de restauratie-renovatie van de hoek in de Anjelierenstraat-Koolstraat. Op 3 juli 1987 werd het dossier ingediend van het zogenaamde 'Îlot 12' waarin in eerste instantie de beschermden gevels (vlakke en afgeschuinde zijde) gedocumenteerd zijn en de materialen werden ingekleurd (geel voor witsteen, rood voor baksteen, blauw voor blauwe steen). De post 'Démolitions Générales - ne concerne pas les façades classées' werd voorzien.¹⁷ In het bestek werd vervolgens beschreven op welke manier beide geveldelen gestabiliseerd dienden te worden en het stutten van de gevels werd met een gedetailleerde tekening verduidelijkt. Op de beschermde gevels na werd alles gesloopt, inclusief alle ramen die 'à l'identique' gereconstrueerd werden.¹⁸ Ook het dak en de dakstructuur waren na de brand niet meer te recupereren. De gevel werd gestript tot op de dragers en op het baksteenmetselwerk

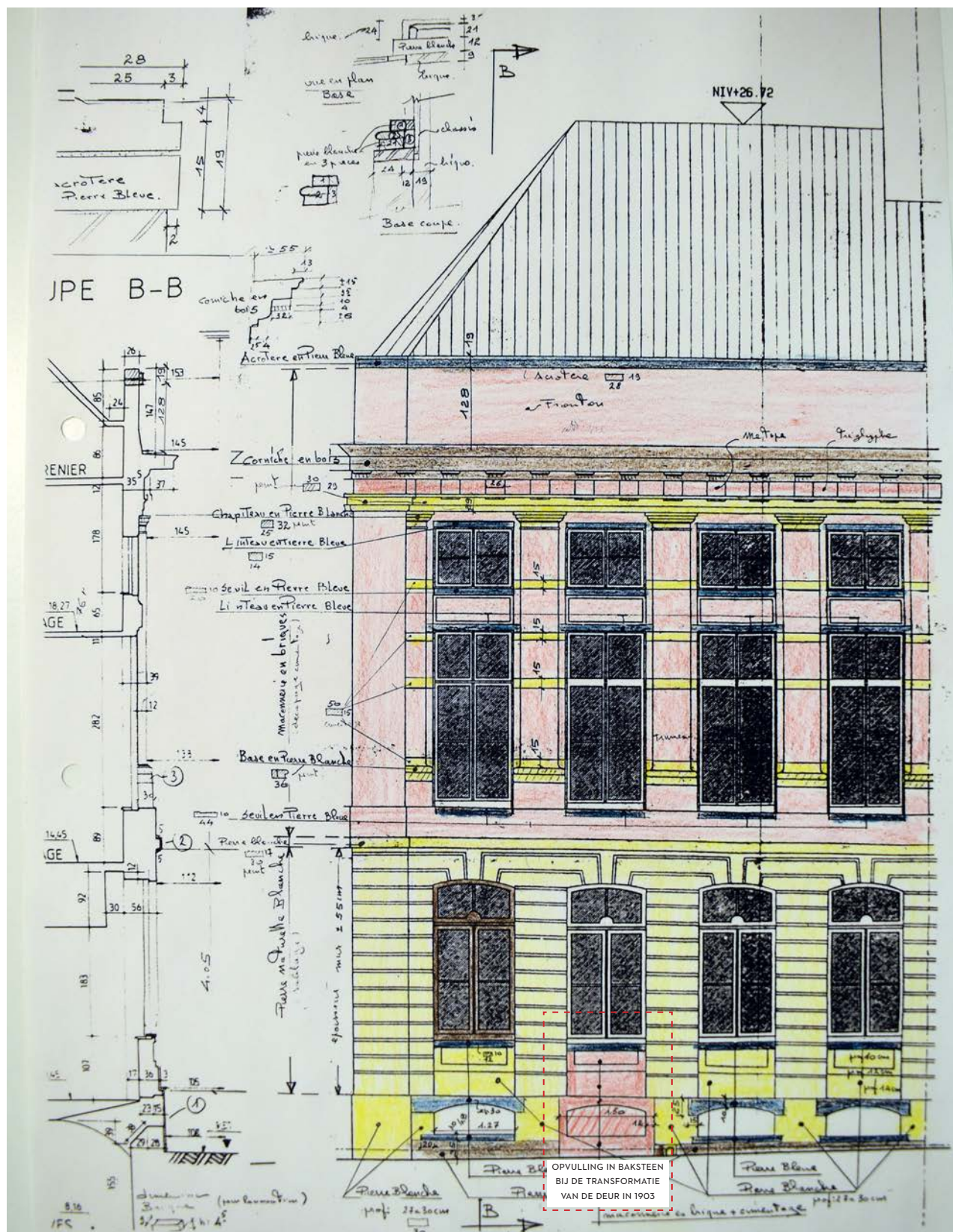
16. SAB, TP96723-1990 bouwplanvraag uit 1990 voor de restauratie van het dak in de Anjelierenstraat n° 3.

17. DOC, Dossier 2043-0026 - 1991, Bestek van de 'Restauration de la Place des Martyrs in opdracht van Mobilieres Deca s.a., p. 12 en 14.

18. DOC, Dossier 2043-0026 - 1991, Bestek van de 'Restauration de la Place des Martyrs in opdracht van Mobilieres Deca s.a., p. 25.

werd een nieuwe bepleistering aangebracht. De aard hiervan werd in het bestek jammer genoeg niet beschreven: '*Enduit de composition à préciser*.'¹⁹ Ook voor wat betreft de gevelverf bleef het bestek vaag: '*Peinture en deux couches. Ton à définir par la CRMS (...)*'.²⁰

*Tekening met de materialen van
de gevel in de Anjelierenstraat n° 5
(DOC, Dossier 2043-0026 - 1991)*

19. DOC, Dossier 2043-0026 - 1991, Bestek van de 'Restauration de la Place des Martyrs in opdracht van Mobilieres Deca s.a., p. 30.

20. DOC, Dossier 2043-0026 – 1991, Bestek van de ‘Restauration de la Place des Martyrs in opdracht van Mobilieres Deca s.a., p. 31.

Messieurs,

Concerne : Restauration de la Place des Martyrs

Par la présente nous attirons votre attention sur le fait que nous n'avons reçu aucune réponse à notre lettre du 22 mars 1991, faisant réponse à votre lettre du 7 mars 1991, concernant l'approbation de notre cahier des charges de l'îlot 12.

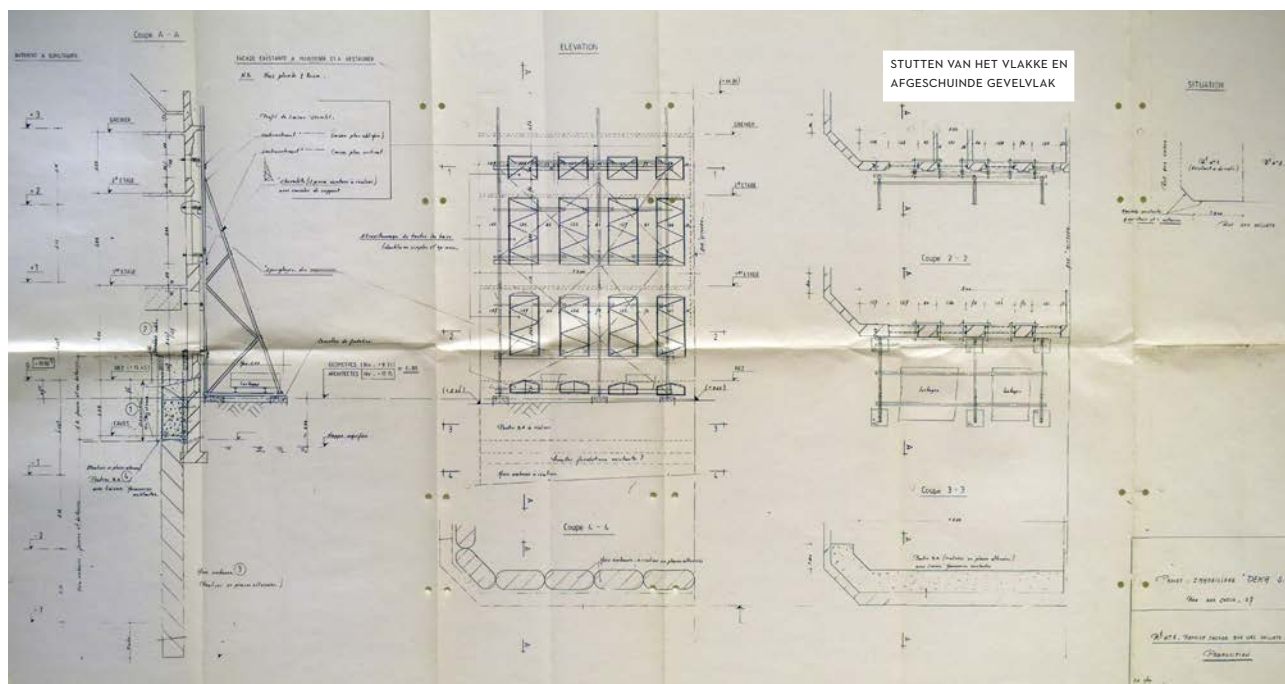
Les remarques énumérées dans votre lettre, appelaient un certain nombre de commentaires que nous vous rappelons pour mémoire :

Point 2 : pour l'îlot 12, il s'agit plus d'un démontage des fermes, mais d'une démolition. Toutes les pièces ont été touchées (plus ou moins gravement) par l'incendie de septembre 90.
Après grattage il n'est pas certain :
- que la section utile soit encore suffisante.
- que ces charpentes - dont il existe par ailleurs un relevé complet - présente encore un intérêt.

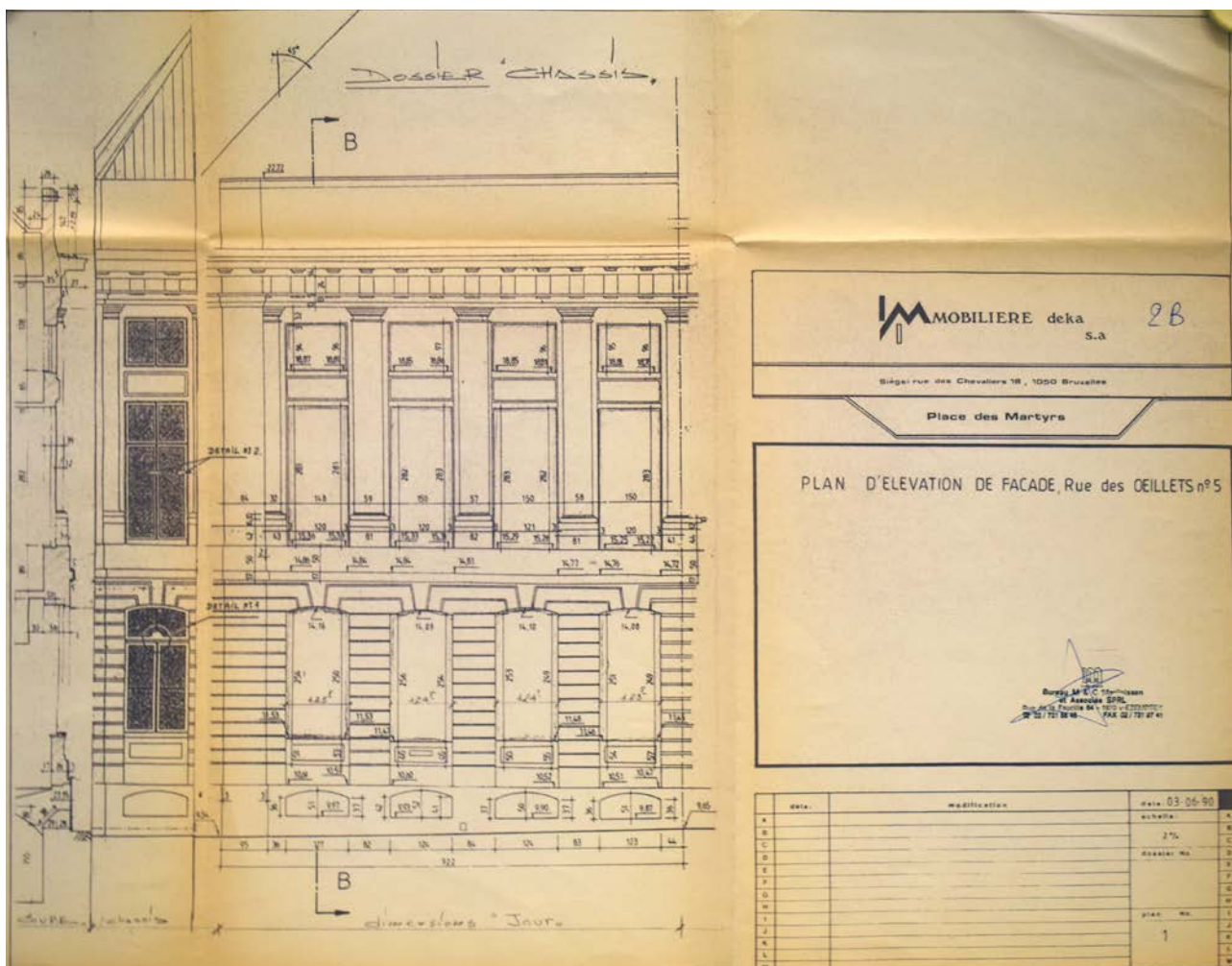
Point 6 : Les charpentes du n°5 Oeillets étant considérées comme irrécupérables, il a été proposé de construire une nouvelle charpente en matériaux modernes selon plans à dresser par l'Architecte d'ou l'existence du point 8 dans le cahier des charges.

Point 8 : La CRMS demande a pouvoir examiner un échantillon de la nouvelles corniche avant de se prononcer. Ceci ne serait plus d'application si nous revenons - comme cela est envisagé - à une corniche en bois réalisée sur base du modèle existant.

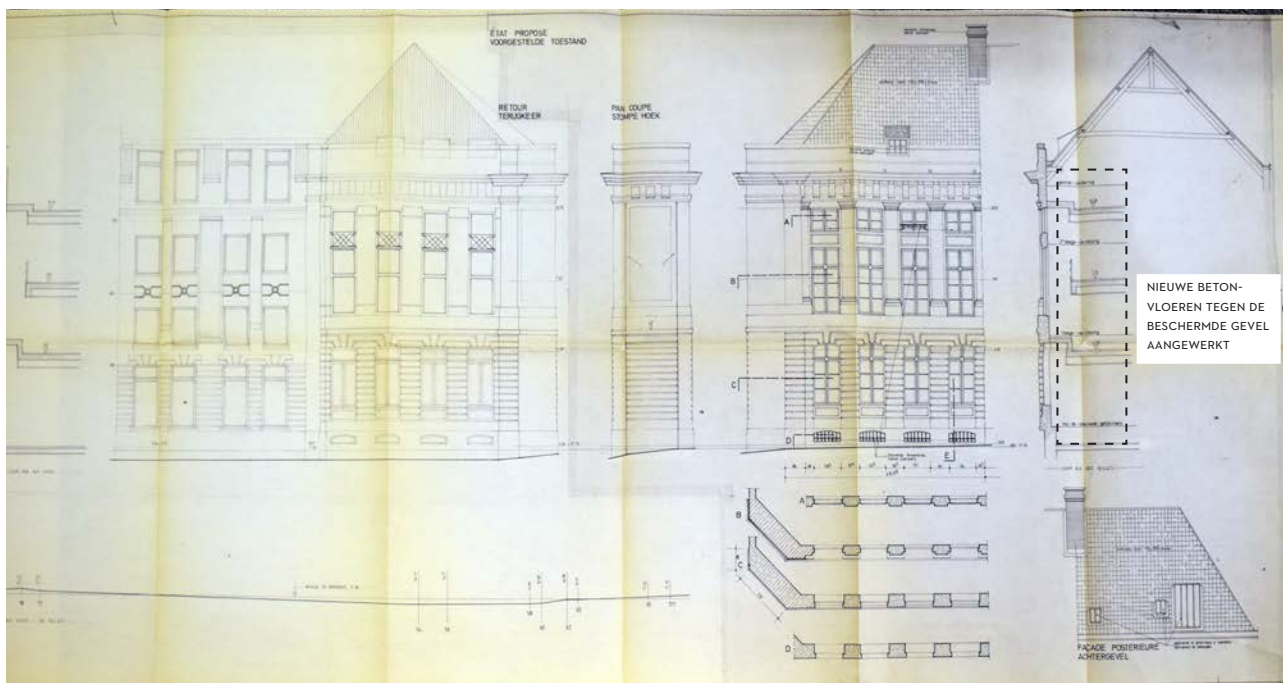
Brief van Deca s.a. aan de KCML betreffende de werken aan de Anjelierenstraat n° 5 uit 22/03/1991 (DOC, Dossier 2043-0026 - 1991)

Tekening van het stutten van de beschermde geveldelen (rechte vlak en afgeschuinde zijde) in de Anjelierenstraat n° 5 van 24/11/1989 (DOC, Dossier 2043-0026 - 1991)

Opmetingstekening van de gevel in de Anjelierestraat n° 5 van 03/06/1990 (DOC, Dossier 2043-0026 - 1991)

Geveltekening van de Anjelierestraat n° 5 en de nieuwe bouwdelen in beton aansluitend op de beschermde geveldelen uit 03/07/1989 (DOC, Dossier 2043-0026 - 1991)

Visualisatie van het eindproject na renovatie-restauratie (DOC, Dossier 2043-0026 - 1991)

Hoewel noch de bouwaanvraag, noch de goedkeuring van het kantoorgebouw werden teruggevonden, wordt in het dossier meerdere malen verwezen naar dit bouwwerk. Zo vroeg de KCML voor de niet beschermde gevel in de Koolstraat, die aansluit aan de beschermde geveldelen, *‘een sober ontwerp dat geen slaafse navolging vormt van de monumentale classicistische gevels.’*²¹ Ook een visualisatie van het eindproduct is aanwezig in dit dossier.

2.3. Conclusie van het onderzoek

Deze iconografische studie heeft de site in de Anjelierestraat n° 5 en Koolstraat n° 27 (huidige huisnummers koolstraat 27-35), uitvoerig gedocumenteerd. De oudste tekeningen uit 1903 tonen de transformatie van een raam naar een deur in de **beschermde gevel** in de Anjelierestraat en tekeningen uit 1942 illustreren de toenmalige plan lay-out van het hoekpand. De dossiers uit 1989-'91 bevestigen dat, op de beschermde geveldelen na (vlakke gevel en afgeschuinde zijde), het volledige pand, inclusief de ramen, het dak en dakstructuur, werden gesloopt. De gevels zijn gestript tot op de drager en boven de witsteensokkel opnieuw gepleisterd en het geheel geschilderd. Verder werd het **niet beschermde poortgebouw** bestudeerd. Dit poortgebouw evolueerde mee met het pand in de Koolstraat n° 27. Inplantingsplannen bij de diverse verbouwingswerken tonen de relatie tussen het hoekpand, de binnenkoer met werkplaats en magazijn, de poortdoorgang naar de binnenkoer en de winkel in de Koolstraat. Dit bouwblok werd rond 1989 gesloopt om plaats te maken voor kantoorgebouwen en een ondergrondse parking.

21. Brief van de KCML aan architect Marijnissen dd. 23 november 1989, dossier KCML BLX20623, 1988-1990.

3. ONDERZOEK IN SITU

3.1. Methodologie

Tijdens het onderzoek zijn de opeenvolgende verflagen vrijgelegd om zo de geschiedenis van de verschillende kleurstellingen te achterhalen. Dit is gebeurd aan de hand van kleursonderingen. Kleursonderingen zijn mechanische peilingen op de afwerkingslagen met behulp van een scalpel. Er is een onderscheid tussen een stratigrafie en een punctie. Een stratigrafie is een trapsgewijze vrijlegging van de opeenvolgende kleurlagen. Een punctie gaat één bepaalde laag van het pakket vrijleggen. Dit onderzoek werd uitgevoerd onder vergroting met Zeiss Eye Loupes X8. De opbouw, volgorde en aard van de verschillende lagen zijn daarbij geëvalueerd. De bemonsterde kleurlagen waren allemaal afkomstig van post 1990 verven en zijn bijgevolg niet geïdentificeerd met de Zweedse NCS11 code (Natural Colour System).

Er zijn decaperingstesten uitgevoerd op basis van chemische producten (bio decapant van het merk Cleany en Super Afbijt van het merk Polyfilla) en met warme lucht. Het decapant bleef 30 minuten inwerken onder een folie.

Alle informatie van het kleurhistorisch onderzoek is verzameld op technische fiches en de locatie van de sonderingen is aangeduid op de plannen (zie bijlage).

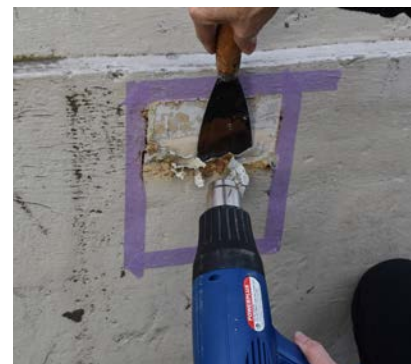
3.2. Resultaten van het onderzoek

3.2.1. Gevel kant Anjelierestraat

Het onderzoek bevestigt dat de gevel langs de kant van de Anjelierestraat opgetrokken is uit witsteenmetselwerk tot en met de kordonlijst (de aanpassing van de voormalige deur naar een raam is uitgevoerd in baksteen, zie p. 20). De gevelzone boven de kordonlijst is voorzien van een dikke grijze pleisterlaag op basis van cement. Deze laag is moeilijk vrijlegbaar waardoor de onderliggende drager, wellicht baksteen, niet kon worden vastgesteld. De dorpels zijn uitgevoerd in blauwe steen. Zoals verwacht is er in geen enkele zone nog een historisch verfpakket aanwezig. Tijdens de grondige renovatiewerken van de jaren 1990 is de gevel volledig gestript en werd er een nieuwe, dampdichte groenwitte verf aangebracht. In de stratigrafie is hierop nog een grijs witte verf zichtbaar. De verf werd dik aangesmeerd met een verfrol wat een specifieke (niet historische) textuur genereert. In de onderste zone van de gevel (tot en met de vierde bossage) is bovendien nog een anti-graffitiproduct aangebracht waardoor de gevel een hogere glansgraad heeft. In de zone boven de kordonlijst is enkel de grijs witte dampdichte verf aanwezig.

Zeiss Eye Loupes X8

Decaperingstest met warme lucht

Decaperingstest met Super Afbijt van het merk Polyfilla

Aanduiding gevel Anjelierestraat/Koolstraat

Stratigrafie in een blindnis van de sokkel kant Anjelierenstraat: witsteen + twee verflagen (1-2) en een anti-graffitilaag (3)

Stratigrafie en punctie in de zone boven de kordonlijst kant Anjelierenstraat: dikke cementpleister + 1 verflaag

Verder werden er op de verschillende onderdelen meerdere decaperingstesten uitgevoerd. Met warme lucht komt het verfpakket goed los, zowel op de witsteen als op de cementering. Er blijft weliswaar een witte sluier achter in de zones waar een enduit werd aangebracht als preparatie. Deze sluier kon zowel chemisch met een dunne laag decapant Super Afbijt van het merk Polyfilla) of mechanisch (door te schuren met fijn schuurpapier) verder verwijderd worden.

Resultaat na decapering met warme lucht op de witsteen

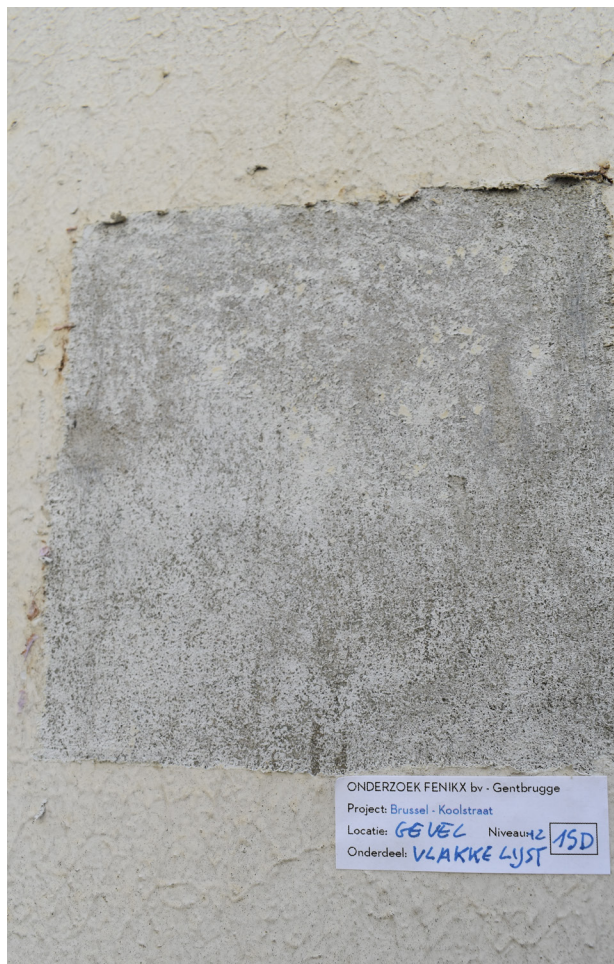
De witte sluier kan chemisch weggenomen worden

Resultaat na decapering op de witsteen

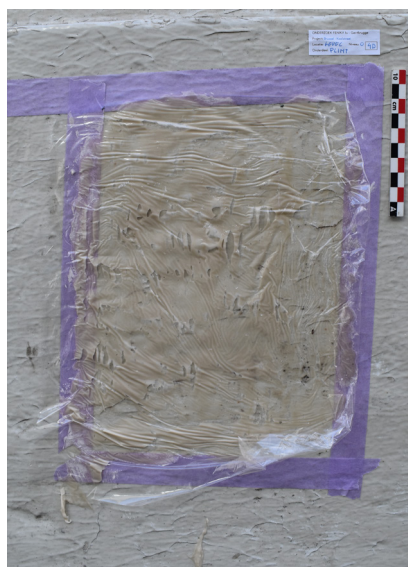

Decapering met warme lucht op de cementpleister

Resultaat na decapering met warme lucht op de cementpleister, hier is de witte sluier niet verder verwijderd

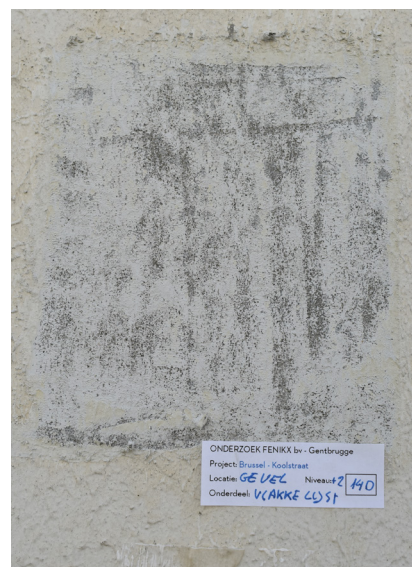
De chemische decapering met de producten bio decapant van het merk Cleany en Super Afbijt van het merk Polyfilla genereerden weinig tot geen resultaat. In de zones van de anti-graffitilaag werd enkel de vuilsluier weggenomen, in de andere zones kwam voornamelijk de bovenste verflaag los, ook zonder bevredigend resultaat.

Aanbrengen van Super Afbijt van het merk Polyfilla + afdekfolie op een anti-graffitilaag

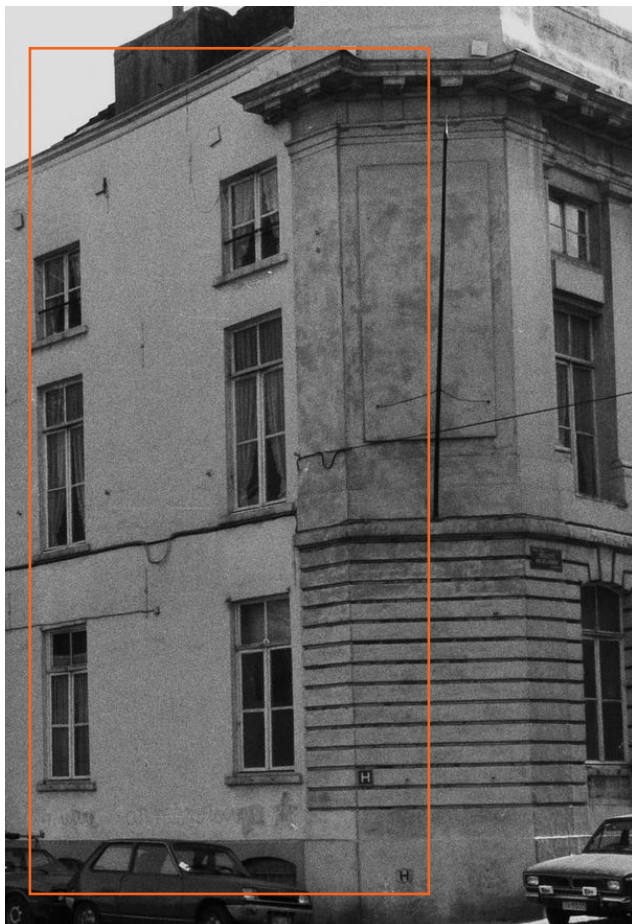
Resultaat na een inwerktijd van 30 minuten Afbijt van het merk Polyfilla is nihil

Resultaat na een inwerktijd van 30 minuten Afbijt van het merk Polyfilla op de cementpleister

3.2.2. Gevel kant Koolstraat

Historische foto's van de gevel in de Koolstraat uit ca. 1980 tonen een glad gepleisterde gevel die aansluit op de gevel langs de Anjelierenstraat. Dit alleen al is een bevestiging dat de huidige gevel een nieuwbouw is uit ca. 1990 waarvoor de gevelopbouw uit de Anjelierenstraat model stond.

Historische foto uit ca. 1980 toont de situatie voor de grondige renovatiewerken: de gevel langs de Koolstraat is vlak bepleisterd

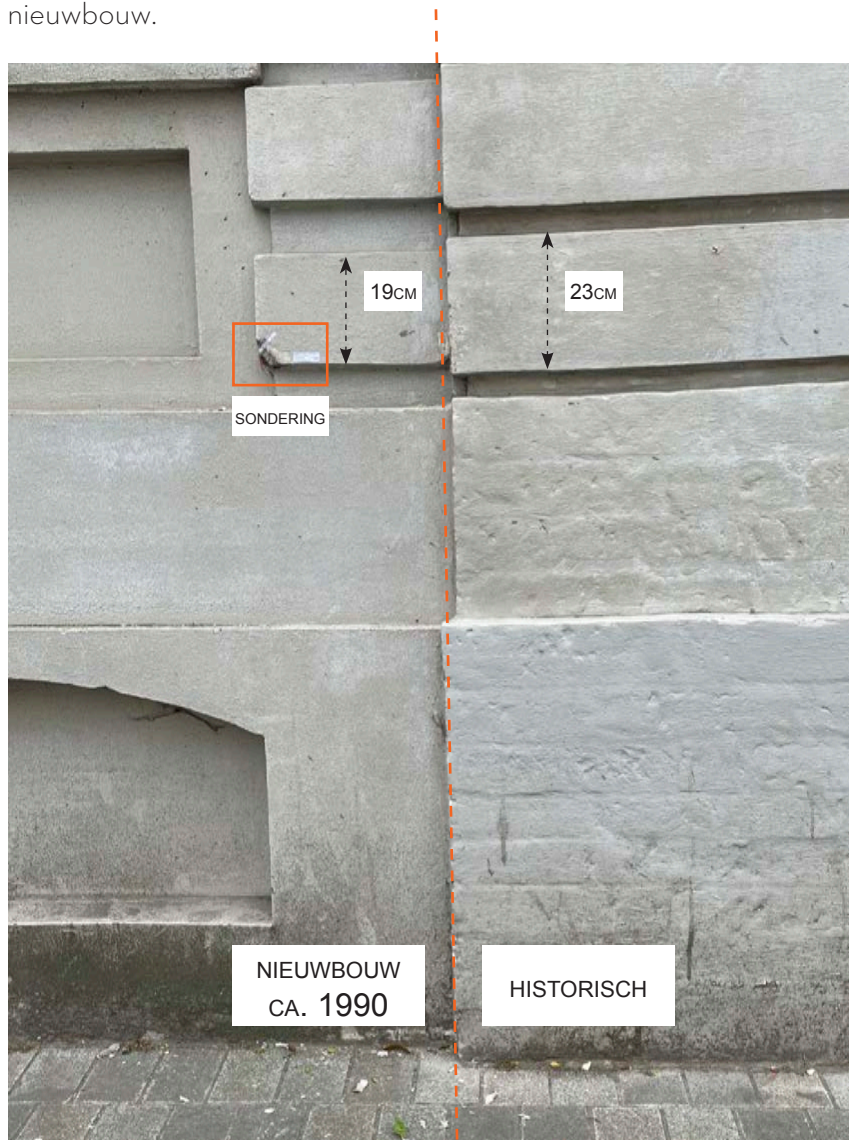
Actuele foto tijdens het onderzoek in situ toont een nieuwe gevel met een sokkel in bossagewerk geïnspireerd op de historische gevel

Historische foto uit ca. 1980 toont de situatie voor de grondige renovatiewerken: de gevel langs de Koolstraat is vlak bepleisterd

Het onderzoek van de gevel langs de kant van de Koolstraat bevestigt het archiefonderzoek dat deze gevel bij de renovatie volledig werd vernieuwd. Deze nieuwe gevel is opgetrokken in baksteenmetselwerk (rode strengperssteen) waarop een dunne cementering werd aangebracht. Op deze cementering werd vervolgens een dikke, gladde beigewitte pleister gezet. Er werden bossages gerealiseerd maar die sluiten niet aan op de historische bossages (de bossages van de nieuwe gevel zijn 19 cm hoog, deze van de historische bossage zijn 23 cm). Ook de raamindeling is totaal anders dan in de historische gevel die voorheen in de Koolstraat aanwezig was. Bovendien is het natuursteenmetselwerk in de plintzone van de historische gevel goed leesbaar onder de afwerking, versus de egaal gepleisterde nieuwbouw.

Actuele foto tijdens het onderzoek in situ toont de grens tussen de historische en de 1990 gevel

3. AANBEVELINGEN

Uit het onderzoek blijkt dat de dampdichte verflaag en in het bijzonder de anti-graffitilaag dienen te worden verwijderd. Dit kan gebeuren met warme lucht en de overgebleven witte sluier kan dan vervolgens chemisch of mechanisch verder afgenomen worden. Deze laatste handeling kan wellicht ook efficiënter gebeuren met stoom of met het Torbo rotatiewervelsysteem. Dit is een zachte reinigingsmethode onder lage druk (maximum 2 bar) waardoor de verf wordt weggenomen zonder beschadiging van de ondergrond. In de straalkop (mengeling 95% water + 5% zand) wordt water en zand via de rotatiewervel gemengd. Het water zorgt ervoor dat het straalstof wordt gebonden. Hierdoor is de stofontwikkeling beperkt (in vergelijking met bijvoorbeeld droog zandstralen onder hogedruk). Dit systeem kan ook aangewend worden voor het verwijderen van de verf op de blauwe steen.

Een andere, eventueel nog te onderzoeken optie, is op basis van droogijssstralen om de verf te verwijderen. Droogijssstralen is een droge en milieuvriendelijke techniek op basis van perslucht en koolzuurgas. Het straalpistool projecteert de droogijskorrels bij een temperatuur van -78,5 °C en met een druk van 8 bar tegen het te behandelen oppervlak. De korrels komen in botsing met het oppervlak en sublimeren onmiddellijk zonder vloeistof te vormen. Het verfpakket lost zonder dat de drager wordt aangetast. Aan het droogijs kan ook granulaat worden toegevoegd (lavazand of calciumcarbonaat poeder) maar deze granulaten tasten in meer of mindere mate het oppervlak aan. Deze applicatie met droogijs werd met succes toegepast op een gevel van woning Hamesse in Sint-Gillis.

Voor de schilderwerken is het belangrijk om met een dampopen minerale verf te werken die met een borstel wordt aangebracht (niet rollen!). Het aspect van het natuursteenmetselwerk in de plintzone moet behouden blijven. De kleurcode voor nieuw schilderwerk werd door de KCML vastgelegd en deze stelde dat alle gevels en schrijnwerk van het Martelaarsplein moeten worden uitgevoerd in eenzelfde midden- en licht grijs met de NCS referenties 2502-Y (gevels) en 1002-Y (schrijnwerk).¹ De nodige testvlakken worden ter goedkeuring voorgelegd aan de restauratiearchitect, de erfgoedconsulent en de opdrachtgever.

1. Advies uitgebracht tijdens de plenaire zitting van de KCML van 8/04/2020 en 24/02/2021. De NCS tint 2502-Y voor de gevels werd al tijdens de restauratiecampagne 1992-1995 door de KCML bepaald i.s.m. P. Valente Soares, lid van het toenmalige begeleidingscomité. De bouwheer achtte deze kleur echter te donker en bepaalde gevels werden uitgevoerd in het lichtere 1502-Y. Die kleur is daarna een eigen leven gaan leiden, en in sommige latere dossiers zelfs 'vergund'. Voor de kleurbevestiging in de jaren 1990 zie het artikel van P. Valente Soares in La Place des Martyrs, Brussel, CFC-Editions, 1994, pp. 263-264.

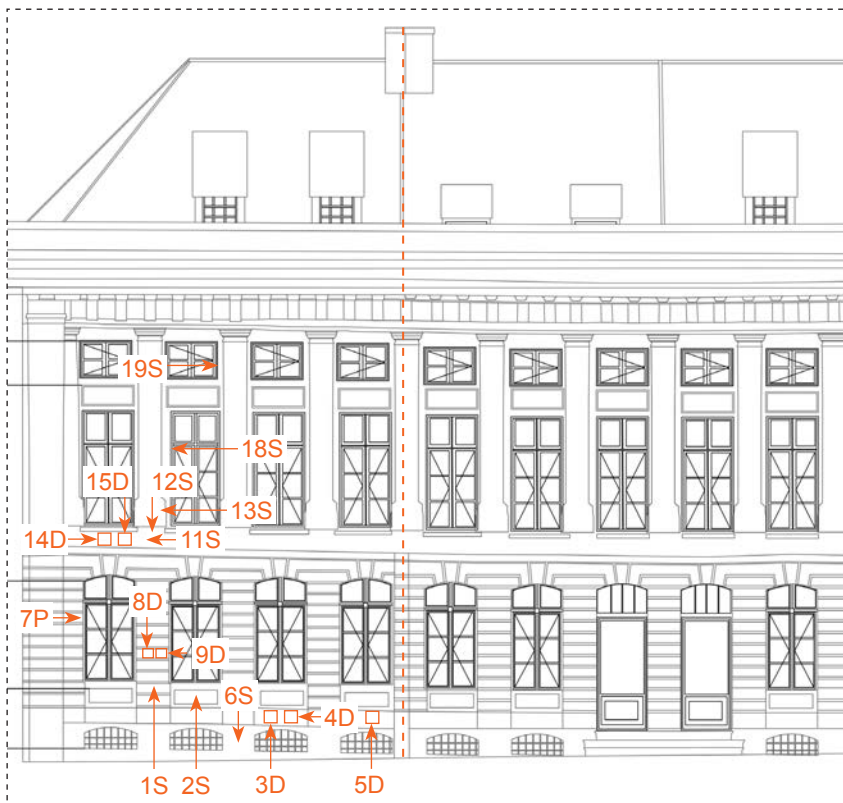
4. BIJLAGEN

4.1. Aanduiding kleursonderingen op plan

→ Kleursonderingen

Gevel Koolstraat

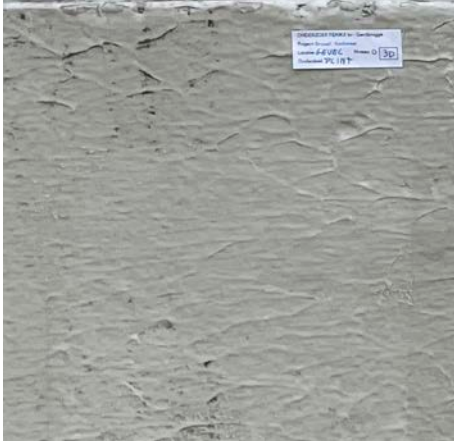

Gevel Anjelierestraat

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Plint		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Decaperingstest 3D		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
		3	transparant		anti-graffiti	gerold/glans 60
opmerking		Na 30 minuten met bio decapant van het merk Cleany is enkel het vuil op de anti-graffiti laag weggenomen.				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Plint		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Decaperingstest 4D		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
		3	transparant		anti-graffiti	gerold/glans 60
opmerking		Na 30 minuten met Super Afbijt van het merk Polyfilla is enkel het vuil op de anti-graffiti laag weggenomen.				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Plint		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Decaperingstest 5D		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
		3	transparant		anti-graffiti	gerold/glans 60
opmerking	Met warme lucht komt het verpakket goed los, er blijft echter een sluier over van de enduitlaag die plaatselijk op de natuursteenblokken werd aangebracht. Deze witte sluier kan mechanisch (schuurmachine) of chemisch (decapant) verwijderd worden.					

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Plint		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Stratigrafie 6S		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
		3	transparant		anti-graffiti	gerold/glans 60
opmerking						

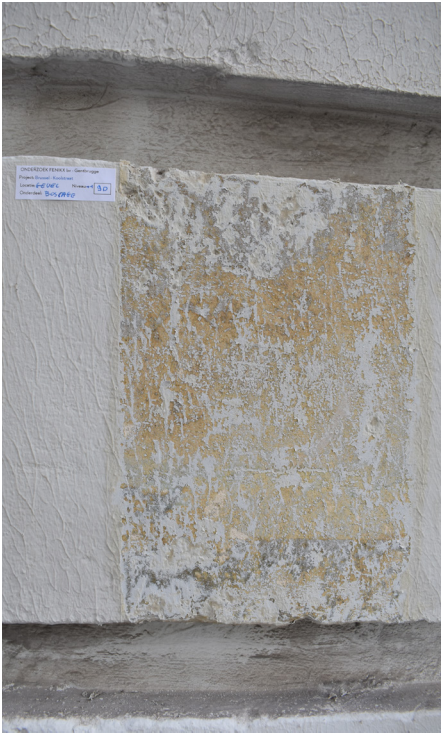
TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Bossage (boven de anti-graffitilaag)		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Punctie 7P		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
	opmerking					

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Bossage (boven de anti-graffitilaag)		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Decaperingstest 8D		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking	Met warme lucht komt het verpakket goed los, er blijft echter een sluier over van de enduitlaag die plaatselijk op de natuursteenblokken werd aangebracht. Deze witte sluier kan mechanisch (schuurmachine) of chemisch (decapant) verwijderd worden.					

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Bossage (boven de anti-graffitilaag)		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Decaperingstest 9D		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	groenwit		verflaag	gerold/glans 20
		2	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
	opmerking	Na 30 minuten met Super Afbijt van het merk Polyfilla is slechts een deel van het verpakket losgekomen.				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Kordonlijst		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Stratigrafie 10S		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	geelbeige		witsteen	
	afwerklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking		Tot en met de kordonlijst is de gevel opgetrokken uit witsteen.				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Vlakke lijst boven kordonlijst		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Stratigrafie 11S		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	grijs		cementering	
	afwerklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
	opmerking	De zone boven de kordonlijst is volledig herbepleisterd. De bepleistering is op basis van cement en moeilijk verwijderbaar waardoor niet kon worden nagegaan wat de onderliggende drager is (wellicht metselwerk).				

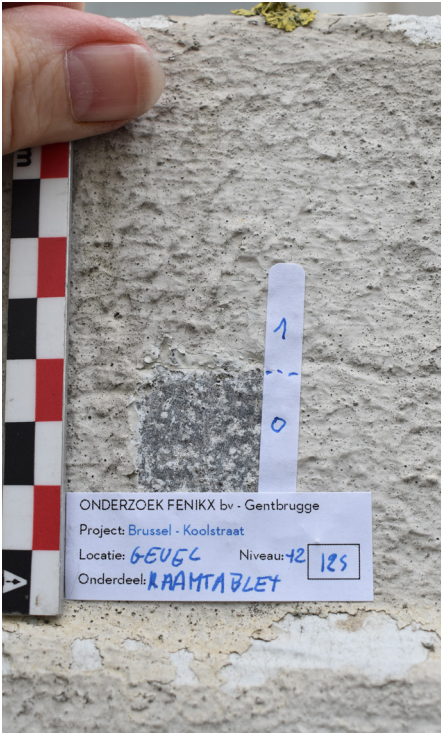

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Vlakke lijst boven Kordonlijst		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Stratigrafie 11S		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	grijs		cementering	
	afwerklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking	De zone boven de kordonlijst is volledig herbepleisterd.					

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Raamtablet		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Stratigrafie 12S		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	grijs		blauwe steen	
	afwerklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking						

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Pilaster - basement		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Stratigrafie 12S		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	grijs		cementering	
	afwerklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking		Deze gevelzone is bezet met een dikke pleister op basis van cement				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT KOOLSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Bossage		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Punctie 16P		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	rood		baksteen	
		1	grijs		cementering	
		2	beigewit		pleister	
	afwerklagen	3	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
		4	transparant		anti-graffiti	gerold/glans 60
	opmerking	De bossage van de nieuwe gevel is minder hoog (19 cm) dan de historische bossage (23 cm). De gevel in de Koolstraat is een volledige nieuwbouw, bestaande uit rode strengperssteen waarop een dunne cementering is aangebracht. Hierop is een beigewitte pleister aanwezig, afgewerkt met een dampdichte verf + anti-graffiti laag.				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT KOOLSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Bossage		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Punctie 17P		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0/1	beigewit		witsteen	
		0/2	beigewit		pleister	
	afwerklagen					
	opmerking	De nieuwe bossage (0/2) is tegen de oude gevel in witsteen (0/1) aangebracht met een duidelijke bouwnaad tussen beide.				

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Dagkant		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Punctie 19P		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0/1	grijs		cement	
		0/2	grijs		cementering	
	afwerkklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking	Tegen de bestaande gevel in de Anjelierenstraat is een betonstructuur gegoten (0/1), het bovenste deel van de gevel werd bovendien herbepleisterd.					

TECHNISCHE FICHE ONDERZOEK AFWERKINGSLAGEN						
1.	Situering onderzoek					
1.1.	Plaats			BRUSSEL		
1.2.	Monument			HOEK ANJELIERENSTRAAT-KOOLSTRAAT		
1.3.	Algemene situering in monument			GEVEL KANT ANJELIERENSTRAAT		
2.	Situering steekproef					
2.1.	Exacte situering in monument			Pilaster		
2.2.	Type, stratigrafisch en punctie			Punctie 19P		
3.	Stratigrafie					
		nr.	kleur	NCS-code	materie	textuur/glans
	drager	0	grijs		cementering	
	afwerkklagen	1	grijswit		verflaag	gerold/glans 20
opmerking						

